Poštnina plačana v gotovini

DELAVSKA ENOTNOST

GLASILO SINDIKATOV SLOVENIJE ● ŠT. 31. ● 5. AVGUSTA 1955 ● LETO XIV ● CENA 10 DIN

PROLETARCI VSEH DEŽEL, ZDRUŽITE SE!

RAZMIŠLJANJA OB AKTUALNIH PROBLEMIH ŽIVLJENJSKEGA STANDARDA

Z VEČJO ODLOČNOSTJO

proti vsem slabostim v našem gospodarstvu

V zadnji številki Delavske enotnosti sem s številkami skušal dokazati, da ni nikakršnega opravičila za zvišanje cen zaradi povišanja prejemkov delavcev in uslužbencev v višini zneska, ki naj vsaj približno pokrije povečane cene kruhu in maščobam. Dokazal sem, da bi mnoga podjetja ob dobri volji lahko znižala cene svojih proizvodov na račun zmanjšanja neplaniranih dobičkov, da ne govorimo o še mnogih, še daleč neizčrpanih možnostih varčevanja: boljše in racionalnejše uporabe surovin in pogonskih sredstev, boljše in racionalnejše organizacije proizvodnje itd. Ne zakrivajmo si oči pred stvarnostjo in priznajmo si, koliko je še nespametnega razsipništva, izletništva, ekskurzijanstva, koliko nediscipline, malomarnosti in neodgovornosti. In vse take in podobne slabosti so kot peščena tla, ki vsrkavajo kapljo za kapljo delovnega znoja in gredo v nič, v veter, v prazno! O tem smo že mnogo pisali, mnogo govorili. In vendar so uspehi tega precej majhni in skrite rezerve še dokajšnje. Tu bodimo odločnejši! Sindikati naj uporneje vztrajajo na proizvodnem redu, ki sam po sebi takih razpok ne dopušča. Žal pa prav posamezni odborniki greše in se pojavljajo s svojo avtoriteto pred organi delavskega upravljanja z zahtevami in prošnjami: Pa za ta izlet, ono ekskurzijo, za ta praznik in ono društvo, za delitev dobička in zaščito delomrzneža...

Bolje bi bilo obratno! Ne samo bolje. Edino prav bi bilo, da bi stremeli za čim boljšo, cenejšo proizvodnjo, zakaj le potem ne bodo cene proizvoda obremenjevali ta izlet, pa ona nekoristna ekskurzija, ta praznik, ono društvo itd., itd.

To pa le mimogrede. Zakaj tudi ob obstoječih pogojih — z ozirom na precej visoko prekoračene neplanirane dobičke — ni nobenih vzrokov za povišanje cen proizvodov široke potrošnje z izjemo kruha in maščob, za to povišanje pa smo prejeli nadomestilo.

Toda to so le računice. Dejstva pa na žalost govore večkrat drugače. Sedaj tu, pa zopet drugod skočijo cene navzgor. Le redko in še to s silno težavo navzdol.

To opažamo zlasti v gostinstvu in turizmu. To težnjo opažamo v uslužnostni obrti in celo v nekaterih industrijah.

Kje so temu vzroki?

Teh je nedvomno več. Med njimi so opravičljivi, večji del pa neopravičljivi. Neuravnovešen uvoz in izvoz, dolgovi, investicije, nizka raven predvsem poljedelske proizvodnje, takih in še mnogo drugih vzrokov ima sicer svojo opravičljivo stran. Vendar se za vsemi temi največkrat skriva marsikaj neopravičljivega. Skrivajo se ozke, lokalistične, egoistične težnje posameznikov, kolektivov, občin, okrajev. Skriva se posameznik, da bi izvlekel čim več osebnih koristi, skriva se kolektiv, da bi koristil kolektivu, kraj da okoristi krajevno in okraj — okrajno skupnost. Vsi seveda na račun celotne družbe.

Proti temu moramo ostro nastopati, se moramo vztrajno boriti.

Vzemimo samo en zelo značilen primer. Sedaj je čas, ko zore poljedelski proizvodi. In letošnja letina je zelo dobra. Tako, kot smo jo pričakovali. Sadja in zelenjave je dovolj.

Toda pojdi na trg ali v trgovino. Cene so trdne, visoke, tako da se delovni človek le težko odloči kupiti kilogram hrušk, jabolk, fig za otroke in vendar bi pričakovali, da bodo cene vse nižje. Posebno še zato, ker je kmet pripravljen prodati po vsaki ceni. Toda! Kmet prodaja hruške po 5 do 10 din. Na trgu so po 60 do 80 din. Fige pusti, da jih obere kupec zastonj — na trgu so po 50 din. Na Jesenkovem posestvu so propadle velike količine solate, a na trgu je bila draga, da je joj! Na vagone češenj je propadlo, ker jih nihče ni prišel kupovat. V istem času so jih otroci na Jesenicah, v Trbovljah in drugod komajda videli.

Upali smo, da bo odkup preko zadrug pripomogel k hitrejši, boljši in cenejši oskrbi delovnega človeka, pa izgleda, da jih je obsedla želja, ozka in samoljubna, po ustvarjanju čim večjega dobička. Seveda najlepše je: poceni kupi, drago prodaj, pa čeprav ogromne količine hrane zaradi tega povsem neekonomskega, pač pa grdega špekulativnega »nenačela«, propade.

Izgovor je sicer lep. Rabimo sredstva za drugo, za nabavo mehanizacije, za dograditev hlevov in ne vem še kaj«. Prav, toda ne na račun delovnih ljudi, delavcev in uslužbencev. Tega nikar ne delajte. Nihče naj tega ne dela!

*

Medtem ko nekateri le preveč delajo računice, kako bodo z visokimi cenami prišli do sredstev, pa pozabljamo na razvijanje vse tiste dejavnosti, ki bi znatno vplivala na rast življenjske ravni.

Zakaj zadruge, okraji, kolektivi ne organizirajo širokega sušenja sadja in zelenjave za zimo, ko te ne bo. Nobenih posebnih investicij ne bi bilo potrebno. In koliko žena bi se lahko zaposlilo?

Zakaj podjetja na pr. ne odprejo posebnih delavnic za popravilo čevljev, orodja itd? Zakaj ne razširijo mreže obrtnih delavnic, četudi privatnih, da bi sneli enkrat raz sebe »Damoklejev meč«, monopolni položaj obrtnika, ki se danes lahko s potrošnikom igra kot ga je volja?

Zakaj ne upostavimo svetov potrošnikov v trgovini na drobno, da preprečimo, navidez sicer majhne nepravilnosti, ki pa skupaj vzete — pijejo kri našemu življenjskemu standardu?

Zakaj ne upostavimo družbenega upravljanja v trgovinah na debelo, kjer še vedno upravljajo z računico v rokah ljudje, ki jim je kaj malo mar, kako živi povprečna delavska družina?

Zakaj zbori proizvajalcev ne obravnavajo z večjo kritičnostjo gospodarstvo okraja in sprejemajo širokopotezne investicijske načrte, ki z neznansko silo tišče življenjsko raven navzdol?

Zakaj dopuščajo organi delavskega sveta nerazumno trošenje sredstev in ne store vsega, da se proizvodnja do možnih meja razširi.

Zakaj sindikalne organizacije prehranjevalne industrije z vso iznajdljivostjo ne pripomorejo k večji proizvodnji, konserviranju in predelovanju prehranjevalnih predmetov, za katere imajo letos neizčrpen vir doma.

Zakaj sindikalne organizacije gostinske in turistične stroke ne store več za čim boljšo in ceneno postrežbo naših delovnih ljudi, v katerih službi so?

Zakaj se sindikalne organizacije trgovskih delavcev in uslužbencev odločneje ne zavzamejo za družbeno upravljanje v trgovini in se odločneje ne bore proti vsemu, kar ogroža življenjsko raven delovnih ljudi?

Zakaj? Zakaj?

Ta zakaj nas opozarja, da so odločilne slabosti v našem gospodarstvu največkrat čisto osebnega značaja. In prav na naši orgnizaciji leži velika odgovornost, da se povsod in na vsakem koraku s temi slabostmi odločno spoprimemo.

B.

V Karlovcu je 28. julija ljudstvo Hrvatske slovesno proslavilo Dan vstaje. — Na proslavi je govoril o zunanji in notranji politiki predsednik republike Tito. — Pionirji mesta Karlovca so ga prisrčno pozdravili

NEKAJ IZKUŠENJ IZ NAŠEGA PLAČNEGA SISTEMA

Napredek v proizvodnji

posledica večje zainteresiranosti delavcev in uslužbencev

Letošnji plačni sistem je izpopolnjen predvsem v oblikovanju plač tako, da bi čimbolj vzpodbudil predvsem posameznike za večjo proizvodnjo, za višjo storilnost dela. Sicer še ni dokumentiranega odgovora, kako to v praksi uspeva. Doslej namreč marsikje niso vodili ustrezne evidence o storilnosti in o učinkih; pa tudi sam način ugotavljanja in izkazovanja učinkov je precej nejasen. Zato še ni tehtnejših in podrobnejših primerjav. Vendar je važno in upoštevano dejstvo, da v mnogih podjetjih dokazano ugotavljajo, da letošnji izpopolnjeni plačni sistem zelo ugodno vpliva na prizadevnost, na delovno disciplino, da je eden od činiteljev, ki vzpodbudno vpliva na povečanje proizvodnje. Predvsem se je znatno povečalo število normiranih in akordiranih del; ponekod so delo po učinku na novo uvedli. Tako je nagrajevanje po učinku postalo prevladujoči sistem v industriji in rudarstvu. Sproščen je neposredni ekonomski interes posameznikov za čim večjo in boljšo proizvodnjo in ta interes se izraža v postopno naraščajoči storilnosti, ki jo ugotavlja večina podjetij. Upoštevati pa je treba, da so bile v večini podjetij v juniju prvikrat dokončno obračunane plače za mesec maj po novih tarifnih pravilnikih in ta obračun je bil za marsikoga potrditev, da letošnji sistem res omogoča obračun plače po doseženem učinku.

Delo po učinku — pobuda za večjo storilnost

Dejstvo, da prevladuje delo po učinku je vzrok, da raste zanimanje še za druge okoliščine, od katerih je prav tako odvisen delavčev uspeh. Poleg stremljenja za izpolnitev in prekoračitev norm se zato marsikje kaže in uveljavlja prizadevanje za dobro organizacijo dela na delovnih mestih, za pravilno in pravočasno oskrbovanje delovnih mest z orodjem, s potrebnim materialom; uveljavlja se večja skrb za vzdrževanje strojev in naprav, za hitro odpravo morebitnih okvar, za ukrepe, ki naj preprečijo morebitne zastoje zaradi slabo organizirane dostave materiala na delovna mesta. V nekaterih tekstilnih in kovinskih tovarnah je bila prav ta prizadevnost celo odločilna za dvig proizvodnje in storilnosti.

Ponovna uvedba norm in akordov v gradbenih podjetjih je v začetku znatno dvignila storilnost in delovno prizadevnost. Toda ponekod so kmalu nastale težave: gradbišča niso bila pravočasno oskrbljena z zadostnim gradivom. Delavci so se ob tem začeli zanimati, kaj je povzročilo ta zastoj in ali ni morda temu krivo tudi delo nabave. Kasneje je pozitivni vpliv plačnega sistema v gradbeništvu oslabila sedaj veljavna ureditev terenskega dodatka. Ta ne olajšuje problema kvalificiranih delavcev v gradbeništvu, slabi pa interes za večjo storilnost in za boljši učinek.

Pravočasen in zadosten dotok kvalitetnih surovin ali polizdelkov je važen pogoj, da sta učinkovita delo in nagrajevanje po učinku. To potrjujejo nekateri problemi v tekstilni in lesno predelovalni, zlasti žagarski delavnosti. Ponekod imajo težave s surovinami. Zaradi tega delavci ne morejo dosegati učinkov, ki bi jih sicer lahko dosegli in za katerimi tudi streme. V takih primerih pa se vendarle kaže vpliv plačnega sistema v tem, da se delavci bolj kot doslej zanimajo, kako posluje komercialna služba podjetja, ali dovolj skrbi za nabavo kakovostnih surovin in polizdelkov, ki jih dobe v predelavo in dokončno izdelavo.

Ponekod ugotavljajo (na primer v tekstilni industriji), da bi zaradi večje zainteresiranosti za storilnost in za večjo proizvodnjo lahko boljše gospodarili, če bi bil kreditni sistem manj tog. Menijo, da bi moral biti bolj prilagodljiv posebnostim posameznih gospodarskih dejavnosti. Potem bi se tudi podjetja lahko hitreje prilagajala razmeram in zahtevam tržišča. To bi odpravilo nekatere težave, zaradi katerih se ne more vedno uveljaviti sproščena gmotna zainteresiranost za večjo proizvodnjo.

V podjetjih, kjer je bilo delo po učinku kljub lanskim težavam prevladujoč sistem dela, pa trdijo, da za enkrat še ne opazijo kakšnih vidnejših vplivov na proizvodnjo. V takih podjetjih bi mogel sprostiti večjo vzpodbudo le premijski sistem in način delitve tistega dela dobička, ki je namenjen za plače. O tem pa zaenkrat še ni dovolj praktičnih izkušenj.

(Nadaljevanje na 4. strani)

Skrbne roke žanjic vežejo zadnje snope. Po strniščih pa orjejo brazde za novo setev

RAZGOVOR V REPUBLIŠKEM ODBORU SINDIKATA KMETIJSKIH IN GOZDNIH DELAVCEV

SMOTRNEJŠE GOSPODARJENJE

pogoj za izboljšanje kmetijstva

Naš sodelavec je obiskal tajnika Republiškega odbora sindikata kmetijskih in gozdnih delavcev tovariša Franca Martinca in ga zaprosil, naj nam odgovori na nekaj vprašanj.

Kakšna so prizadevanja Republiškega odbora sindikata kmetijskih in gozdnih delavcev za povečanje kmetijske proizvodnje in pocenitev kmetijskih pridelkov?

Že v prvih spomladanskih mesecih je Republiški odbor pozval vse kmetijske organizacije in delavce, naj poskrbe za to, da bo vsa zemlja dobro in pravočasno obdelana. Posebno pozornost je posvetil nagrajevanju, uvajanju norm in izboljšanju organizacije dela. Lahko trdimo, da nagrajevanje po učinku zelo vzpodbudno vpliva na napredek in uspešnejše uvajanje del na posestvih. Slovenska kmetijska posestva so povečala storilnost in znižala proizvodne stroške. To bo moralo vplivati na znižanje cen kmetijskim proizvodom. Važno je omeniti, da posestva v zadnjem času bolj organizirano, nekatera preko zadrug, druga pa samostojno nastopajo na trgu. Tako imajo na primer posestva Jesenkovo, Log, Bokalce, Lepi Dol pri Mariboru in druga svoje tržnice.

Na športnem dnevu v Šoštanju smo videli zanimive borbe mladih športnikov, med njimi tudi odbojkarje

Posestvo Rakičan ima v Murski Soboti svojo trgovino, Kočevsko posestvo svojo mlekarno itd. Kmetijska proizvodnja bo letos večja, ker so posestva poskrbela za dobra semena in se poslužujejo boljših agrotehničnih ukrepov.

Na celotnem področju kmetijstva se pri dvigu proizvodnje v zadnjem času močno uveljavljajo kmetijske zadruge s svojimi odseki (živinorejski, poljedelski, sadjarski, vinogradniški, za mehanizacijo itd.), ki mnogo prispevajo k napredku poljedelstva in tudi praktično pomagajo kmetovalcem.

Kaj je s pocenitvijo kmetijskih proizvodov?

To je bolj težko vprašanje. Republiški odbor je sodeloval z Glavno zadružno zvezo pri izdelavi programa za organizacijo odkupa kmetijskih pridelkov preko zadrug. Tako bodo letos kmetijske zadruge same odkupovale vse kmetijske pridelke. S tem bodo odpadli razni posredniki, ki so do sedaj samo vnašali zmedo na tržišče in neupravičeno dvigali cene kmetijskim proizvodom. Prepričani smo, da bodo zadruge bolje oskrbovale trg. In če bo na trgu več blaga, bo to nedvomno vplivalo na pocenitev kmetijskih pridelkov.

Kakšna bo letošnja letina? Kako je pripravljeno za odkup pridelkov in ali je zagotovljena preskrba za zimo?

Letošnja letina je v celoti dobra. Posebno dobro je stanje belih žit. Pri ječmenu, na primer, so nekatera posestva dosegla celo 22 do 24 metrskih centov na hektar. Tudi pšenica in rž ne bosta dosti slabša. Dobro pa kažejo tudi koruza, krompir, fižol, zelje in ostali pridelki. Ponekod ne bo sadja, na primer na Štajerskem. To zato, ker je bila tam lanska sadna letina dobra. Tudi vinogradi mnogo obetajo; edino toča je ponekod naredila precej škode (v Brdih, Završču, delno pa tudi v ljutomerski in radgonski okolici).

Lahko trdimo, da je organizacija letošnjega odkupa od vseh let po osvoboditvi najboljše pripravljena. Kmetijske zadruge so se že povsod pripravile. Pri tem so močno razširile odkupno mrežo. Odkupujejo vse pridelke, česar v prejšnjih letih ni bilo. Še vedno pa primanjkuje dobrih in primernih skladišč. Zato bo letos važno poskrbeti za takojšnjo odpremo pridelkov do potrošnikov. Če bo ta promet nemoten, ni nobenih skrbi za pravočasno preskrbo ozimnice, ker bo vseh pridelkov dovolj na razpolago. Letošnje cene krompirju in drugim osnovnim pridelkom bodo vsem dosegljive, posebno še, če bodo potrošniki preprečili špekulacijo pri prodaji na drobno, kjer si navadno nekatera trgovska podjetja ustvarjajo neupravičene dobičke. Dobro bi bilo, da večji delovni kolektivi organizirajo nakup ozimnice, pri čemer bodo povsem odpadli razni posredovalci, potrošniki pa bodo na ta način dobili pridelke ceneje.

Družbena skupnost daje mnogo za dvig kmetijske proizvodnje. Zanima nas, kako je uporabljena ta pomoč in kakšen je njen učinek.

Res je. Ugodnosti pri nabavi materiala, strojev, umetnih gnojil, semen itd. so znatne. V zadnjih letih družba prispeva precejšnja sredstva za dvig kmetijstva. Vse to in investicije vidno vplivajo na pospešeno rast kmetijske proizvodnje. Potrebnih pa bo še dokaj več sredstev za dograditev in graditev raznih pomožnih in predelovalnih obratov v kmetijstvu. Zgrajena je tovarna močnih krmil v Ljubljani, prav tako mlekarni v Murski Soboti in Sežani. Gradimo še več mlekarn, kot na primer v Novem mestu, Kobaridu, Krškem itd. Nadalje vinske kleti v Brdih, Metliki, pod Trško goro, hladilnice za sadje in klavnico v Zalogu, pripravljajo pa tudi graditev sladkorne tovarne v Pomurju. Vse te in druge investicije se nam bodo bogato izplačale, saj bomo lahko koristno porabili in predelali vse kmetijske pridelke, od katerih nam še danes mnogi propadajo, po drugi strani pa bomo z graditvijo skladišč, hladilnic itd. zagotovili nemoteno preskrbo s svežimi proizvodi in tako vplivali na stalnost cen.

6. avgust — dan rudarjev Srbije

Letos 6. avgusta bodo rudarji bratske republike Srbije prvič praznovali svoj veliki praznik — Dan rudarjev.

Na ta dan je pred dvainpetdesetimi leti v Senjskem rudniku izbruhnila splošna stavka rudarjev. Uprli so se pr[illegible] nezaslišanemu izkoriščanju, saj so delali po dvanajst ur dnevno, ter zahtevali osemurni delovni čas. V tej veliki borbi so uspeli. To je takrat pomenilo veliko zmago proletariata nad razrednim sovražnikom. Ta slavni datum so si rudarji Srbije izbrali za svoj praznik.

Rudarji Srbije so v počastitev Dneva rudarjev napovedali štirimesečno tekmovanje v čim večji proizvodnji, v katerem dosegajo že lepe rezultate.

IZ MLADINSKIH ORGANIZACI.

Klub mladih proizvajalcev bodo ustanovili

V preteklih letih je mladinska organizacija po terenih očitno nazadovala, kar je zelo kvarno vplivalo na razvoj mladine. Zato smo z veseljem sprejeli odločitev, da se mladina in njeno delo vrne v podjetja, tovarne in ustanove. S tem je mladina postala delavnejša, hkrati pa so se poglobile in utrdile vezi s samoupravnimi organi v podjetju.

Tam, kjer so mladinci krepko prijeli za delo, se že kažejo sadovi dela, prvi uspehi.

Mladinska organizacija »Litostroja« je na svoji zadnji seji pregledala dosedanje delo. Ugotovili so, da morajo utrditi aktiv industrijske šole. Pogovor s pedagogi jim je pokazal številne težave, ker je mladina z ozirom na dosedanje delo po terenih izgubila zaupanje v mladinsko organizacijo.

Da bi pripomogli k uspešni rasti mladine, bodo ustanovili Klub mladih proizvajalcev. Glavna naloga kluba bo strokovno pripraviti mlade proizvajalce za upravljanje v podjetjih. S predavanji, debatnimi večeri, strokovnimi filmi, ekskurzijami in podobnim bo posredoval klub mladini tako prepotrebno strokovno znanje. Seveda mladinska organizacija nima za to potrebnih finančnih sredstev. Tukaj pa bo dal vso pomoč delavski svet podjetja, ki toplo pozdravlja to zamisel.

Poleg skrbi mladinskega komiteja za življenjske pogoje mladih delavcev, stanujočih v Vižmarjih, in izvedene ankete o mnenju članov mladinske organizacije o njenem delu in delu ostalih športnih, kulturno-prosvetnih organizacij se želi mladinski komite zbližati z ostalimi kolektivi in spoznati njihovo delo in težave. Zato so se sestali s predstavniki mladine tovarne »Angora«, Tobačne tovarne in tovarne »Zmaj«. Z raznimi športnimi tekmovanji, kulturnimi prireditvami in strokovnimi ekskurzijami se bodo medsebojne vezi utrdile.

S tem se bo dvignila raven mladinske organizacije, dvignilo se bo strokovno znanje, da bodo pripravljeni in zmožni reševati vse naloge in obveznosti do družbe.

IZ DELOVNEGA KOLEKTIVA ŽELEZARNE ŠTORE

Od uspeha do uspeha

V počastitev desetletnice osvoboditve tekmujejo

Tekmovanja v počastitev 10. obletnice osvoboditve, ki ga je razpisal spomladi letos Okrajni sindikalni svet v Celju, se je oprijel tudi naš kolektiv.

Pred tekmovanjem je izvršni odbor naše sindikalne podružnice sklical vse predsednike, tajnike in blagajnike sindikalnih odborov in vodje kulturnih in športnih skupin našega kolektiva. Podrobno so razpravljali o obširnem tekmovalnem načrtu in načinu ocenjevanja. To ni majhna stvar. Le poglejmo, v čem vse tekmujemo.

Število organiziranih članov; sestanki, na katerih se obravnavajo pereča gospodarska vprašanja; večja storilnost; boljša kakovost izdelkov; varčevanje z materialom; dalje skrb za boljšo prehrano; obiski bolnih tovarišev; organiziranje izletov; ekskurzije itd. Tekmovanje pa zajema tudi različne panoge športa.

Ko smo vse natanko proučili, smo tekmovanje sprejeli in izvolili posebno tekmovalno komisijo. Določili smo tudi lepe nagrade, ki jih bodo najboljši ob zaključku tekmovanja prejeli. Prva nagrada bo brezplačen izlet v kraj, ki si ga zmagovalec sam izbere. Plačamo mu tudi oskrbo. Druga nagrada pa je brezplačen izlet, toda brez hrane. Najboljša skupina bo prejela dragocen pokal, za drugo in tretje mesto pa bo zmagovalec pohvaljen.

Zanimalo vas bo, kako poteka tekmovanje. V začetku je nekoliko šepalo zaradi pomanjkljive organizacije; v zadnjem času pa je lepo oživelo. Rezultati, ocenjeni za čas od 1. aprila do dne 30. junija, so bili lepi. Vendar so sedaj mnogo lepši. Od sindikalnih odborov so doslej dosegli največje uspehe v oddelku obdelovalnice valjev, livarni, šamotarni, elektro-plavžu in mehanični delavnici. Od športnih sekcij pa so najboljši košarkarji, nogometaši, strelci in kegljači.

Dne 29. avgusta se je izvršni odbor sindikalne podružnice železarne Štore ponovno sestal. Kot že večkrat prej, je razpravljal o tekmovanju. Ob tej priložnosti pa je sprejel v tekmovalni načrt še tri izredno pomembne točke. Sklenil je namreč, da se tekmovanje dopolni, in sicer:

1. pridobivanje naročnikov za »Delavsko enotnost«;
2. znižanje obratnih nezgod;
3. odpravljanje neopravičenih zaostankov.

Prizadevanja našega kolektiva so res vse hvale vredna in so lahko vzgled ostalim.

Jože Mastnak

IZ SINDIKALNE PODRUŽNICE PODJETJA KOTEKS

DESET LET DELA

V počastitev desete obletnice osvoboditve je sindikalna podružnica »Kotek« pripravila za svoje člane in za javnost majhno, a pomembno presenečenje. Izdala je skromno knjižico, v kateri na jasen in poljuden način govori o kolektivu, ki je nastal s samo osvoboditvijo in skozi desetletje mnogo prispeval k razvoju usnjarsko predelovalni industriji. To je bilo 10 let dela in uspehov, h katerim je mnogo doprinesla sindikalna organizacija, ki je vsekdar stala v prvih vrstah boja za gospodarski procvit podjetja.

Tekmovanje mladih proizvajalcev

Medtem ko v »Litostroju« šele pripravljajo ustanovitev Kluba mladih proizvajalcev, deluje tak klub v jeseniški železarni že od pomladi. Klub kakor mladinska organizacija sta pokazala v letošnjem letu mnogo smisla in volje za poživitev mladinske organizacije v tovarni, hkrati pa tudi dokazala svojo vsestransko potrebnost in koristnost.

Tako je mladinski komite in klub mladih proizvajalcev organiziral tekmovanje v počastitev 5-letnice delavskega samoupravljanja v podjetju. To tekmovanje traja od 1. do 20. avgusta. Obratne mladinske organizacije tekmujejo v kulturnoprosvetnih, športnih in organizacijskih točkah za pokal uredništva »Mladine«. Nedvomno bo tekmovanje koristno vplivalo na člane kolektiva, utrjevalo bo delo in ugled mladinske organizacije v železarni.

22 študentov štipendirajo

Na zadnjem posvetovanju članov delavskih svetov in upravnih odborov ter odbornikov sindikalnih organizacij iz podjetij v konjiškem okolišu so predstavniki podjetij poročali, kako podjetja skrbe za vzgojo strokovnega naraščaja. Podjetja iz Konjic in okolice štipendirajo ali drugače vzdržujejo 22 študentov raznih srednjih in visokih šol. V počitnicah pa pridejo študentje tudi v tovarne na prakso. Razprava je pokazala, da je večina podjetij pravilno razumela sklepe skupščine KSS, in sicer naj bi z lastnimi sredstvi skrbeli za vzgojo strokovnega naraščaja.

PLENUM SINDIKATA TRGOVSKIH DELAVCEV

KONGRES V OKTOBRU

Na plenumu Centralnega odbora sindikata trgovskih delavcev, ki je bil nedavno v Beogradu, so sklenili, da bodo imeli od 12. do 14. oktobra letos v Opatiji svoj kongres. Tretji dan kongresa bo skupno zasedanje s kongresom sindikata gostinske in turistične stroke. Na skupnem zasedanju obeh kongresov bodo sklepali o združitvi obeh sindikatov, kakor je predlagal III. kongres Zveze sindikatov Jugoslavije.

Lepa športna tekmovanja

V Šoštanju so tekmovale športne ekipe iz sedemnajstih krajev

V soboto in nedeljo so bile pod pokroviteljstvom OSS Celje, v izvedbi KSS Šoštanj, športne tekme v počastitev 10. obletnice osvoboditve. Od prijavljenih 400 tekmovalcev, jih je nastopilo 375, ki so se pomerili v nogometu, odbojki, šahu, namiznem tenisu, ostrem streljanju in boksu. Prišli so iz sedemnajstih krajev, da se pomerijo v plemeniti borbi za naslov prvaka.

Zmagovalec nogometnega turnirja je bilo moštvo Velenja, ki je v finalni borbi premagalo enajstorico iz Šoštanja, ki se je morala zadovoljiti z drugim mestom. Prvo mesto pa so dosegli prireditelji v šahu. Za njimi sta se zvrstili moštvi iz Polzele in Slovenjega Gradca. V odbojki je prednjačilo moštvo iz Polzele pred Slovenjegradčani in Konjičani. Celjani so uspeli odnesti prvo mesto samo v namiznem tenisu, kjer so premagali Brežičane in Šoštanjčane. Najboljše strelce je imelo moštvo iz Krškega, ki je zmagalo pred Rogaško Slatino in Šoštanjem. Ker boksarji iz Krškega niso imeli nasprotnika, so prikazali občinstvu nekaj zelo uspelih ekshibicijskih borb.

Tako so v soboto in nedeljo v Šoštanju z uspehom zaključili prvi del športnega tekmovanja zastopnikov delovnih kolektivov iz 17 okrajev. Drugi del tekmovanja, ki bo zajemal plavanje, lahko atletiko itd. — pa bo v Krškem.

ZAHVALI

Vsem, ki ste spremili na zadnji poti našega dragega sina in brata

DRAGOTA DREČNIKA

se najtopleje zahvaljujemo. Posebno zahvalo smo pa dolžni sindikatu, upravi in kolektivu Steklarne »Boris Kidrič« v Rogaški Slatini, ki so mu ves čas njegove bolezni duševno in materialno pomagali. Iskrena hvala steklarski godbi in tudi tov. Jožetu Poku, ki mu je ves čas bratovsko stal ob strani. Ravno tako zahvala zdravnikom, strežnemu osebju Izolirnice in tov. Majdiču in Grašku, ki so mu pomagali za časa bivanja v Izolirnici.

Še enkrat vsem iskrena hvala.

Žalujoči starši in brat z družino.

*

Za požrtvovalno pomoč, ki mi jo izkazujejo po nesrečni smrti mojega moža Jožeta Hribarja, se iskreno zahvaljujem delovnim kolektivom podjetja »Slovenijaceste« Ljubljana, Moste, Divača, Črni Kal in vsem drugim, ki so sodelovali pri zbiranju denarnih prispevkov, posebno se še zahvaljujem centralni sindikalni podružnici v Ljubljani, zlasti pa še predsedniku podružnice.

Marija Hribar

OB ROBU DOGODKOV

KAJ SE DOGAJA V FRANCOSKEM MAROKU

Peklenski krog nasilja

Francoska skupščina razpravlja o Alžiru. O Alžiru, a misli na Maroko. Ne zato, ker ne bi bilo v Alžiru hudo, ampak zato, ker je v Maroku še huje.

Desnica trdi, da je vlada vsega kriva. Vlada in njen generalni rezident v Maroku, Gilbert Grandval, ki omahuje in bi rad popuščal nacionalnim težnjam maroškega ljudstva.

Tudi naprednjaki trde, da je vsega kriva vlada. Vlada in kolonialni magnatje, ki uporabljajo silo namesto reform.

Faure in njegovi ministri so nekje v sredi. Povzročajo razburjenje, ogorčenje med desnico in levico. So za reforme, pa sami ne vedo, kako bi jih izvajali, in zato za zdaj le govore o reformah, uporabljajo pa nasilje.

V maroškem loncu je zavrelo in že je prekipelo. Demonstracije, stavke, pokolji, atentati. Policaji streljajo na goloroko ljudstvo, ki zahteva svoje pravice. V zadnjih treh tednih je padlo sto rodoljubov. Dve sto ranjenih. V arabskih četrteh maroških mest divjajo požari. V deželi vladajo »teroristi« in »protiteroristi«. Gilbert Grandval je figura, človek brez oblasti. Francoski priseljenci ga zaničujejo, ker nasprotuje ubijanju Marokancev, maroško ljudstvo ga obsoja, ker ni ničesar storil, da Marokancev ne bi ubijali.

Napredni Francozi, ki žive v Maroku in bi radi pomirili to deželo s popuščanjem nacionalnim težnjam maroškega ljudstva, trde, da se je Maroko spremenil v »peklenski krog nasilja«.

Francozi ubijajo Francoze in domačine, domačini ubijajo domačine in Francoze, na nacionaliste streljajo policaji in plačani ubijalci kolonialnih magnatov, maroške policaje zapirajo francoski policijski inšpektorji, Francozi demonstrirajo proti Franciji, tam nekje daleč, v Parizu, pa razpravljajo o Alžiru in mislijo na Maroko.

Maroko je stara mohamedanska država. V sedmem stoletju so se tja naselili Arabci, podjarmili prvotne prebivalce in ustanovili močno državo, ki je kasneje podjarmila vso Španijo. Od tam se je širila v Evropo starodavna arabska kultura.

Evropejci pa smo že zdavnaj pozabili, da smo v zgradbo svoje tolikanj opevane civilizacije zazidali precej arabskih kamnov. Že sto in več let je minilo, ko se je zgodovina obrnila in ko so evropske vojske začele prodirati v Severno Afriko ter z ognjem in mečem širiti tamkaj »evropsko civilizacijo«.

Leta 1830 je Francija zasedla Alžir. Leta 1881 so francoske čete vkorakale v Tunis, leta 1912 je maroški sultan podpisal kapitulacijo.

Maroko se je dolgo junaško upiral evropskemu navalu. Bil je zadnja samostojna arabska država. Leta in leta je bil ogorčene boje z vojskami evropskih držav, ki so ga hotele podjarmiti. Francozi so se zelo zanimali zanj in že leta 1908 pošiljali čez morje v Maroko tako imenovane kazenske ekspedicije generalov. Pa tudi Angleži, Nemci in Španci so ga hoteli zase. Francija je dobila proste roke v Maroku šele tedaj, ko je popustila angleškemu imperializmu v Sudanu. Nemci so se sicer ogorčeno upirali (prva in druga maroška kriza), Francozi pa so leta 1911 poslali v Maroko svojo vojsko, ki je leta 1912 premagala Marokance. Maroko so razdelili med Francijo in Španijo, pristaniško mesto Tanger pa so internacionalizirali. Sultan je sicer ostal na oblasti, toda moral je priznati protektorat Francije in Španije.

Francoski Maroko ima 390.800 km² in kakih 9 milijonov prebivalcev (Španski Maroko 19.656 km², 1 milijon prebivalcev; Tanger 349 km², 100.000 prebivalcev). Sedež sultana je v Fezu, francoska vrhovna oblast pa je v Rabatu. Francosko upravo vodi generalni rezident, ki ga imenuje Francija in je obenem tudi sultanov zunanji minister. V Španskem Maroku pa zastopa sultana kalif, španske interese pa visoki komisar s sedežem v Tetuanu.

V Maroku žive Arabci, Mavri in Berberi (94%). Arabske dialekte govori 63% prebivalcev, berberske 24%, oboje pa 13%. V francoskem Maroku živi še kakih 300.000 Francozov, nekaj Italijanov, črncev in nad 100.000 Židov.

Dežela se je v zadnjem času industrijsko še kar močno razvila. Pred drugo svetovno vojno se je tja umikal pred Nemci francoski kapital. Po vojni pa so se kapitalisti selili v Maroko, ker so se bali nacionalizacije v Franciji. V maroških premogovnikih, ki so leta 1938 dali 141.000 ton premoga, so že leta 1951 nakopali 400.000 ton. Pomembno je pridobivanje prirodnih fosfatov (leta 1938 1,487.000 ton, leta 1954 4,600.000 ton) in železne rude.

Francozi, ki so se priselili v Maroko, so večinoma industrijalci, zemljiški posestniki in strokovnjaki. Delavci, predvsem nekvalificirani, so Marokanci. Z rastjo industrije se krepi tudi delavski razred, ki vnaša v arabski nacionalizem nove poglede.

Kmetijstvo pa je precej zaostalo. Obdelovalne zemlje je komaj 19.2% vse površine Maroka, in posestniki so večinoma Francozi ter maroški plemenski poglavarji. Domačini so pretežno majhni kmetje ali delavci na veleposestvih. Kmečka revščina sili v mesta, industrija pa ne more sprejeti vseh teh dela željnih rok. Zato so v arabskih četrtih tisoči in tisoči brezposelnih, ki tavajo po ulicah in umirajo zaradi lakote ter bolezni.

Francozi so leta 1912 sicer podjarmili Maroko, toda želje po neodvisnem in svobodnem življenju niso mogli uničiti. V 43 letih francoskega gospostva je bilo v Maroku več protikolonialnih vstaj, ki so jih Francozi v krvi zadušili. Vodili so jih razni plemenski poglavarji, propadle pa so zato, ker niso bile množične. Šele v novejšem obdobju, ko se je razširil krog maroških izobražencev in ko se je okrepil delavski razred, so v Maroku ustanovili nacionalne organizacije, ki delujejo za osvoboditev Maroka. Najvažnejša je Istiklal.

Istiklal je nacionalno gibanje maroških izobražencev, delavcev, trgovcev in obrtnikov, ki zahtevajo, naj Francozi postopoma prepuste vso oblast Marokancem. Voditelji Istiklala pravijo, da bi bilo neumno zahtevati, naj Francozi takoj izginejo iz Maroka. Tam imajo svoje tovarne in posestva, ki jih nočejo zapustiti in bi jih branili tudi s silo. Toda ali je edina možnost za obvarovanje francoskih gospodarskih pozicij v Maroku res zasužnjevanje maroškega ljudstva? Tako vprašujejo Francijo voditelji Istiklala. Ali ne bi bilo bolje, pametneje in mnogo bolj častno, če bi Francija vrnila Maroku neodvisnost, Maroko pa bi potlej prijateljsko ravnal s tamkaj naseljenimi Francozi.

Istiklal nima jasnih in enotnih idejnih ciljev. V njem lahko najdemo zagovornike zahodne parlamentarne demokracije in celo nekatere nacionalne desničarske elemente, pa tudi socialistično usmerjene izobražence in delavce. Ta ideološka neenotnost veliko škoduje maroškemu nacionalnemu gibanju. Zato tudi Istiklal do nedavnega ni bil kdove kako politično učinkovit. Bil pa je — in je še vedno — edina razumna politična skupina v Maroku, s katero bi se Francija lahko pogajala in rešila vse tisto, kar nikoli ne bo mogla rešiti z nasiljem.

Razen Istiklala so v Maroku še druge stranke. Socialisti in komunisti se zavzemajo za nacionalno in socialno osvoboditev. Nekateri profrancosko usmerjeni plemenski poglavarji (predvsem paša iz Marakeša) hočejo obdržati stanje tako, kakršno je. Različne ekstremne skupine pa zahtevajo, naj Francozi takoj poberejo šila in kopita.

Že med zadnjo vojno je Francija obljubila Marokancem, da jim bo vrnila neodvisnost. Kmalu pa se je pokazalo, da so francoski politiki hoteli na tak način pridobiti Marokance za boj proti fašističnim državam. Po vojni je Pariz pozabil na svoje obljube. Francoske vlade so začele hujskati Berbere proti Arabcem. Deli in vladaj... V Parizu je prevladalo prepričanje, da Maroko še ni zrel za avtonomijo, Istiklal še nima političnih izkušenj in da se dežela šele uči samostojno hoditi.

Maroko pa je le uporno zahteval svobodo. Najprej mirno, brez atentatov in oboroženih napadov. Francozi pa so uporabili orožje. »Domačinom je treba pokazati, kdo je gospodar.« Decembra leta 1952 so bile v Casablanci velike demonstracije. Policija je streljala in ubila 50 Marokancev, 200 pa ranila. V naslednjih dneh so zaprli 38 voditeljev Istiklala in nad 1500 domačinov.

A Maroko je še vedno zahteval svobodo.

Leta 1953 so francoske kolonialne oblasti priredile v Casablanci krvav pokolj. Generalni tajnik Istiklala trdi, da so v štiriindvajsetih urah ubili okrog tisoč Marokancev.

Po tem pokolju je Francija predlagala nekatere reforme, ki pa bi le

DRUG ZA DRUGIM SE VRSTE

OBČINSKI PRAZNIKI

Pretekli teden — 27. julija — so v Mengšu že četrtič slavili svoj občinski praznik.

Tega dne leta 1941 so prve žrtve Mengša s svojo krvjo napisale mogočno in nepozabno stran zgodovine. Njim so odkrili spominsko ploščo.

Na slavnostni seji občinskega ljudskega odbora je predsednik v govoru poudaril dosedanje uspehe, kot obnova Prosvetnega doma, »Partizana«, elektrifikacija in še mnogo drugih, s katerimi so dokazali, da niso pozabili teh prvih žrtev.

Najpomembnejši dogodek pa je formiranje komune, ki bo v kratkem začela delovati.

Na vse to so prebivalci Mengša upravičeno ponosni.

*

Kot v številnih gorenjskih občinah so tudi prebivalci Radomelj praznovali 24. julija svoj občinski praznik.

Ta dan leta 1941 jim bo ostal še dolgo v spominu, kajti tega dne so se zbrali v bližnjem gozdu prvi partizani.

Svoj praznik so začeli praznovati s slavnostno občinsko sejo. Vrstile so se razne športne in kulturne prireditve, ki so dale močan poudarek temu dnevu.

*

Mengšu in Radomljam so sledili občinski prazniki v malem, a prikupnem mestecu ob vznožju gora — Kamniku.

Dne 27. julija 1941 so se zbrali pri Kamniku prvi borci in izvedli številne sabotažne akcije.

Letos so pripravili zanimive športne in kulturne prireditve, praznik pa so zaključili z otvoritvijo stadiona pod Mekinjami.

*

Tudi v Zasavju se spominjajo prvih borb proti okupatorju. — Tako so 22. julija praznovali svoj prvi občinski praznik v Dolah pri Litiji.

Tega dne leta 1941 so bili prebivalci Dola množično izseljeni.

Vsem padlim med vojno so odkrili spominsko ploščo. Del govora tovariša Dolenca, najstarejšega odbornika, ki je med drugim dejal: »Ob tem spominu ne pozabimo, da je oporoka vseh naših padlih za svobodo: Vi živi pa utrite svobodno pot za slovenski rod!« — bo ostal vsem prisotnim še dolgo v spominu.

V počastitev občinskega praznika je »Svoboda« iz Radeč odigrala dramo »Mladost pred sodiščem«.

Ljubezen do domovine je gnala tudi Tržičane v boj proti okupatorju.

Skupino desetih junaških prvoborcev so 5. avgusta 1941 napadli nemški vojaki. Partizani so brez oklevanja sprejeli neenako borbo, v kateri je padlo osem hrabrih borcev. V spomin na to tragedijo proslavljajo Tržičani ta dan svoj občinski praznik.

PRIJETNO LETOVANJE

Gradbeno podjetje v Slovenskih Konjicah bo za svoje delavce postavilo v Crikvenici ob morju montažno weekend hišico, ki jo bodo ti lahko uporabljali v času dopusta. V njej bo prostora za dve družini in jo bodo v prihodnjih letih lahko prestavili v katerikoli drug kraj. V njej bo postavljen tudi štedilnik, tako da si bodo dopustniki lahko sami kuhali. S tem bodo stroški dopusta manjši in ugodni za delavce z nižjimi plačami, ki jim finančne možnosti ne dovoljujejo, prebiti dopust v hotelih. **L. V.**

VAJENSKA MLADINA TABORI

Pod strmim Velebitom, tam, kjer se zaseka vanj ozka soteska Paklenica, je naselje Starigrad. Ob tem naselju je tik ob morju borov gozdiček in v tem gozdičku stoje šotori, v katerih taborijo vajenci in vajenke iz Ljubljane in ostalih krajev Slovenije.

V štirih izmenah bo preživelo 15 lepih dni ob morju in na soncu nad 400 vajencev in vajenk.

To letovanje organizira naši delovni mladini Odbor za taborjenje vajencev s pomočjo naših oblasti in množičnih organizacij.

Požrtvovalnim članom odbora naj ne bo žal truda in oblastem ne denarja! Vsem, ki omogočajo, da si naša delovna mladina nabere ob morju sil in moči za delo, vse priznanje!

Tabor je vzorno urejen. Vodi ga prof. Žitnik. Za odlično hrano skrbi taborna gospodinja Vera Šantičeva z dvema kuhinjskima pomočnicama. V taboru je vzorno urejena ambulanta, ki jo vodi zdravnik. Na razpolago ima vsa najmodernejša zdravila in v ambulanto se zelo pogostoma zatekajo tudi domačini po zdravniško pomoč.

Vajenci imajo na razpolago žoge za odbojko in rokomet, namizni tenis, boksarske rokavice, plavuti in podvodne maske. V taboru so plavalni učitelji, ki nauče mladino plavanja. Na razpolago imajo tudi čoln, s katerim večkrat veslajo na morje.

Z domačim prebivalstvom se lepo razumejo. Domačini radi posečajo taborne ognje in skupaj so proslavili najprej Dan vstaje slovenskega, nato še Dan vstaje hrvatskega naroda.

Naša delovna mladina dobi v taboru posluh za disciplino in tovarištvo in v svoje delavnice se vračajo zagoreli, zdravi in sveži, obenem spoznajo vso skrb, ki jim jo posveča naša domovina.

Upajmo, da bo tudi drugo leto organizirano takšno vzorno letovanje za našo delovno mladino.

Milica Bartenjev

ZANJE SMO REZERVIRALI...

Morje. Svetlikajoča. trepetajoča ravan. Sonce. Drevje brez sence. Veselo čofotanje po vodi.

Naše morje. Vodéni jeziki v globokih zajedah trdinskih in otoških zalivov. Skale, poredko zasajene z oljkami, smokvami in rožmarinom. Zalite s slano vodo in krvjo tisočev junaških, neustrašenih ljudi.

Tako smo ga gledali v duhu, tako smo ga doživljali v srcu, ko smo za Pivko drseli v dolino. V srcu veselje in v žepu pismo: Za vas smo rezervirali...

Toda kmalu. prekmalu je kanila trpka kaplja v naše sončno razpoloženje.

*

Večer. V sobah je vroče, spodaj v kavarni hladno. Sedli smo v polmračni vrt, da posedimo ob kavi in malinovcu z ledom. Pod velikim cvetočim oleandrom sede tujci. Njihov korak in jezik nas spominja na leta tegobe. Na streljanje in zapore. na prisilno delo in hajke, na jok naših mater in naših otrok. Nad oleandrom visi tablica z napisom: DOM ODMORA. Ime narodnega heroja nosi. V obednici je njegova slika in življenjepis. Umrl je v zaporu Gestapa. Pod tablico, pod cvetjem se bohoti ista govorica, ki je njemu zastrupljala zadnje trenutke življenja. Govorica. smeh, srebanje kave in sode z ledom.

Za nas je zmanjkalo kave in leda.

Pokličemo upravnika.

Zanje smo rezervirali, pravi.

Dvignemo se in odhajamo. Ob morju, na toplih čereh je nemirna tišina. Prijetno piha veter. Zrak je slan. Morje pljuska v kotanje in širna ravnina rahlo diha kakor živina pri počitku.

Morje! Naše morje! Naša ljubezen in naša bolečina! Naš ponos in naša sramota!

Upravnik in natakarji, točajke in tujci...

Obrnemo se proti DOMU ODMORA. Tam so ljudje.

Zanje smo rezervirali...

Severno ostenje Kanjavca z značilnimi policami, po katerih bo vodila nova planinska pot

Pojdimo v gore!

Vsako leto obišče naše edinstvene in veličastne planine nad 500.000 ljudi iz vseh krajev naše domovine. Nadvse je razveseljivo, da je med njimi vse več delavcev in mladine. To je uspelo Planinski zvezi Slovenije le z dobro in pravilno propagando. Delovni ljudje se zavedajo, da se po svojem napornem in nevarnem delu v svetu gora, na svežem zraku in soncu dobro odpočijejo, razvedre in pridobe novih moči, ki so vsem nujno potrebne za izvrševanje delovnih nalog. Vsem tem moramo pokazati pot v planine in odpreti vse duri do blagodejnega miru in edinstvene veličine naših planin. Zato Planinska zveza Slovenije skrbi, da vlada v planinskih domovih vzoren red, mir in čistoča, da je vsak obiskovalec in ljubitelj gora kulturno postrežen in sprejet z vso prijaznostjo in domačnostjo. Oskrbniki in gospodarji planinskih postojank (teh je 150) se trudijo in prizadevajo, da nudijo gornikom za mal denar izdatno hrano in udobno prenočišče. S tem bomo odvrnili ljudi in mladino od zakajenih pivnic, ki kvarno vplivajo na njihov razvoj. Planine pomlajajo in bogate naše delovne ljudi. Naša domovina, v podobi njenih veličastnih gora, vsakogar obogati s prekaljeno domovinsko ljubeznijo. S to zavestjo, dobro voljo in strokovnim znanjem bomo izvrševali vse naloge in obveze, ki jih čas, domovina in socialistični razvoj pričakujejo od nas.

Kot mi, tako tudi tuji obiskovalci naših gora ne morejo prehvaliti lepote, miru in edinstvene veličine našega planinskega sveta. Zato bodimo ponosni na naše naravno bogastvo, zato usmerimo korake mladih v planinski svet. Travniki, gozdovi, vode, jezera, slapovi, ponosni skalni vršci in zidovi sten nas bodo bogato in stotero zadovoljili in nagradili.

PRI METALURGIH, KOVINARJIH IN CEMENTARJIH V CRIKVENICI

Lepo je na Jadranu

Stari ribiči ne pomnijo tako slabega ribolova kakor prav letos. Prenekateri se vrne s praznimi trnki. Z mrežami je bilo sicer nekoliko bolje, toda zdaj je luna in ob luni rib ne love.

»Vila Nada« — Dom Cementarne

Delavci iz Železarne Jesenice, Strojne tovarne Trbovlje in Trboveljske cementarne, Izolirke iz Ljubljane in še drugi, ki so v Crikvenici, bi radi večkrat imeli ribe na krožnikih. Toda v Crikvenici ni toliko rib, da bi mogli z njimi postreči vsem. Tu in tam se sicer pojavijo na trgu, pa kaj hitro jih zmanjka.

Upravnik Doma kovinarjev bi jih kupil ob vsakem času 20 kg. Tudi Tomo, stari ribič, ki pomaga v campingu Strojne tovarne iz Trbovelj, je nejevoljen, ker ne more kuharici prinesti rib. Štefan Laznik, ki upravlja Dom Cementarne, pravi, da upravlja dom v planinah ne pa ob morju, ker pač ni rib.

No, pa kljub temu se naši delavci ob morju prav lepo počutijo. Sedem, deset ali stirinajst dni tako hitro mine! Še celo slabo vreme ,ki je tu in tam ponagajalo, ni moglo skaliti dobre volje naših ljudi.

Tu, v Crikvenici, so hoteli zasedeni — predvsem s tujci. Ob morju v grmičevju pa je veliko šotorov in tudi takih turistov, ki taborijo dva ali tri dni, potem pa se odpeljejo naprej. Ta način letovanja je bolj romantičen in seveda tudi cenejši.

Jeseničanov je bilo doslej v Domu kovinarjev Železarne Jesenice že 540. V petek je prišla nova skupina 120 ljudi. V Domu je 45 ležišč, v posameznih vilah, z lastniki je Železarna naredila pogodbo, pa jih imajo še petdeset. Pred Domom je lepo urejeno kopališče, hrana je dobra, veselja predvsem v morju pa na pretek. Penzion je samo 200 din, seveda primakne tovarna nekaj. Zato je tu veliko družin in kar je najbolj razveseljivo, največ delavcev. Gotovo ste v predfilmu o jeseniški Železarni že videli prijetni tobogan, po katerem so se Jeseničani vozili v morje. Letos so jim to veselje in prijetno zabavo onemogočili zlikovci, ki so ukradli linolej. Zato pa imajo več veselja pri jadranju, veslanju, balinanju in pa pri petju in plesu.

Nekaj sto metrov stran, nekoliko v hribu, tik nad morjem, v prekrasnem borovem gozdiču »strica Toma« pa prebivajo pod šotori delavci in njihove družine Strojne tovarne Trbovelj. Šotori so lepo razporejeni med drevjem, med njimi vodijo lepe stezice, borov gozdič daje prijetno senco, če pa je je tam premalo, pa jo dopustniki dobe pod streho prav okusnega paviljona. Če pa je vročina le prehuda, pa si tešijo žejo s hladno pijačo. Tu je vse na razpolago. Ping-pong, šah, nekaj knjig, karte in če si požele izleta v okolico, jih zapelje motorni čoln na otok Krk. Najrajši hodijo v Klimno, kjer končujejo montažo tovornih ladij, ki jih je izdelala ladjedelnica »3. maj«, v vas Šilo pa hodijo radi vsi zaradi izredno dobrega vina. Šotori so prav dobro urejeni, vsak ima električno svetilko, platnene postelje, odeje in blazine — tako, da delavcem Strojne tovarne v tem campingu res ne manjka mnogo do udobnega komforta. Tovarna pa ima v najemu v Crikvenici tudi vilo Zupan. Doslej se je izmenjalo v campingu in vili že 245 delavcev, nameščencev in vajencev Industrijske šole Strojne tovarne Trbovlje. Do 15. septembra, kolikor bo v campingu Strojne tovarne trajala sezona, se bo zvrstilo še lepo število delavcev te tovarne. Cena pod šotori je 145 din, v vili pa 240 din. Seveda tudi tu prispeva tovarna ostali delež. So pa vsi z izleti, kopanjem, hrano in okolico izredno zadovoljni. Dnevno prihajajo pisma iz Trbovelj, Zagorja in Hrastnika s prošnjami, toda zaenkrat so vsa razpoložljiva mesta zasedena.

Pod enakimi pogoji letujejo tudi cementarji iz Trbovelj, delavci Izolita iz Radeč, Izolirke Ljubljana in Avtoparka Trbovlje. Vili Nada in Dina sta doslej sprejeli že 217 delavcev in njihovih družinskih članov. Menjavajo se na 7 ali 14 dni. Trenutno je v teh počitniških domovih 41 odraslih in 7 otrok. Na sliki vidite vilo, v kateri prebivajo.

Kaj bi rekli na vse to? Podrobnosti, doživetij, vsakodnevnih lepot, ki jih doživljajo naši ljudje ob morju, je toliko, da jih ne bi mogli popisati. V glavnem so otroci zdravi, matere zadovoljne, da jim ni treba kuhati, očetje pa z navdušenjem mečejo trnke, čeprav večkrat v prazno, čolnarijo, igrajo karte, šah, vsi skupaj pa se z zadovoljstvom kopljejo, balinajo, pojo in plešejo. Skratka, v Crikvenici je ne glede na toliko število tujcev pravo slovensko razpoloženje. Tu prav prijetno in poceni preživljajo svoj letni dopust metalurgi, kovinarji in cementarji.

Silvo Matelič

Po kopanju se prileže izdatno kosilo v hladni senci borovcev

utrdile tedanje stanje in dale francoskemu generalnemu rezidentu še več pravic. Med drugim je Pariz tudi hotel ustanoviti nekakšen parlament, v katerem bi imelo 9 milijonov Marokancev isto število poslancev kot 300.000 Francozov. Istiklal se s temi reformami ni strinjal.

Sultan Sidi Mohamed ben Jusuf, ki je zasedel očetov prestol 1927. leta in je podpiral Istiklal, je zahteval, naj Francija ukine izredno stanje in dovoli ustanovitev maroške vlade, ki bi se z njo enakopravno pogajala. Poprosil je za pomoč tudi OZN. Generalna skupščina OZN pa je sprejela polovično resolucijo, v kateri priporoča Franciji, naj se pogaja s predstavniki Maroka. Pariz se je razhudil. Francoski državniki so trdili, da je maroška zadeva izključno francoska stvar in da se nikogar ne tiče, kaj počno kolonialne oblasti v tej deželi. Francozi so poslali tja civilizacijo, dežela se kulturno dviga in ko bo zrela za samoupravo, ji jo bo Francija velikodušno poklonila.

In Francozi so se sultanu maščevali. S podporo korumpiranih plemenskih poglavarjev, ki jim načeluje paša iz Marakeša, milijarder el Glaudi, so uprizorili državni udar in sultana zamenjali. To je še huje razburkalo nacionalne strasti. Novi sultan Sidi Mohamed ben Araf je lutka v rokah francoskih in maroških reakcionarnih sil. Pod njegovo vladavino se upravitelji Maroka niti ne trudijo, da bi prikrili svoje delovanje v korist francoskih kolonov. V deželi je zavladal triumvirat plemenskih poglavarjev, velekapitala in izprijenih državnih uradnikov. Maroko se je pogreznil v anarhijo. Na nasilje so nacionalisti odgovorili z nasiljem.

Istiklal je organiziral izredno delavno propagandno in vojaško mrežo po mestih. Ilegalne oborožene skupine so začele napadati Francoze in njihove pristaje. Kolonialna elita pa je odgovorila s protiudarci svoje teroristične organizacije, ki je zelo močna, saj ima samo v Casablanci nad tisoč članov.

In tako smo lahko vsak dan poslušali vesti o ubojih, demonstracijah, aretacijah in smrtnih obsodbah v Maroku.

24. decembra leta 1953: Neznan atentator je streljal na maroškega policijskega inšpektorja...

26. decembra leta 1953: Francoska policija je zaprla nekaj voditeljev nacionalne stranke Istiklal...

27. decembra leta 1953: Francosko vojaško sodišče v Udži je obsodilo 79 voditeljev Istiklala na zaporne kazni od 6 mesecev do 6 let in na denarne kazni od 1000 do 10.000 francoskih frankov...

In potem smo brali: »Neznan atentator je streljal na voditelja maroških socialistov Mohameda Kmaoja. Ranjenec leži v bolnišnici in se bori s smrtjo...«

Sredi leta 1954 pa je dopisnik »US News and World Reeport« poročal iz Maroka: »Teroristi minirajo vlake, mečejo bombe na policijske stražnice in francoske tovarne ter napadajo francoske vojake iz zased. Civilna nepokorščina se je razširila po vsej deželi.«

V Maroku je izbruhnila vstaja.

Tedaj je v Franciji prišel na krmilo Mendès-France, človek novih pogledov, odločen, da na miren način, s popuščanjem in kompromisi reši Franciji v kolonijah, kar se rešiti da. Najprej se je spopadel z indokitajskim problemom in ga tudi rešil. Potem pa se je začel ukvarjati k Severno Afriko.

Dežele Severne Afrike v tistem času že dolgo niso bile le francosko interesno področje. Starim nasprotjem med Francijo in Veliko Britanijo glede Severne Afrike in Sredozemlja so se pridružila tudi nasprotja med Francijo in Združenimi državami Amerike, ki so spočetka posredovale med Francijo in Anglijo, potem pa so se tudi same začele zanimati za Severno Afriko. V Ameriki so govorili, da Francija s svojim nepopustljivim odnosom do severnoafriških dežel »škoduje varnosti v Sredozemlju«, obenem pa so z veliko ihto gradili v Maroku svoja vojaška oporišča. Tako so v nekaj letih spremenili Maroko v pravcato utrdbo, skladišče orožja in veliko letališče za strateška letala.

Francozi so nejevoljno gledali ta ameriška prizadevanja. Niso se pa upali odkrito upreti, niti preprečiti govorice, ki so jih raztrosili Američani, češ da je Maroko eno izmed najpomembnejših strateških področij zahodnega sveta. Le grozili so Severni Afriki z »vzhodno nevarnostjo« in trdili, da Maroko, Alžir in Tunis ne morejo živeti brez Francije. Te govorice pa so v Severni Afriki naletele na gluha ušesa.

Mendès-France je hotel presekati ta vozel. Odšel je v Tunis in tuniškemu ljudstvu obljubil notranjo avtonomijo. Tudi za Maroko je imel pripravljen načrt korenitih reform. In za Alžir. Toda uprla se mu je lastna stranka. Nasprotniki reform v Severni Afriki so ga vrgli, ko je zahteval zaupnico za te reforme.

Francoska reakcija se je pomirila z izgubo položajev v Indokini, toda le zato, ker je menila, da bo tako laže obdržala privilegije v Severni Afriki in jih celo utrdila. Mendès-France je vedel za te načrte kolonialnih vrhov, pa je le hotel doseči kompromis med težnjami nacionalnih gibanj in kolonialnih magnatov. Sporazumeti pa se ni mogel, ker med tako nasprotnimi težnjami kompromis sploh ni mogoč.

Francoska administracija v Maroku je komaj čakala, da bi Mendès-France propadel. Vznemirili so jo dogodki v Tunisu in napovedi o reformah v Maroku in Alžiru. Francoski kolonialni vrhovi, ki imajo svoj sedež v Parizu in od tam mimo vlade ukazujejo administraciji v Maroku, so ukazali svojim ljudem, naj povečajo nasilje in tako preprečijo mirno poravnavo spora. Spet so padale žrtve. V Fezu in Petit-Jeanu je bilo ubitih 28 Marokancev. V Port-Liauteyu je padlo 7 domačinov. V Casablanci niso mogli ugotoviti števila žrtev, ker so nacionalisti odnašali mrtve tovariše. Policija je zaprla nekaj tisoč domačinov. Izbruhnile so stavke. Stavkajoči delavci so zahtevali nacionalno suverenost, konec terorja, izpustitev političnih jetnikov, pomilostitev na smrt obsojenih, socialne reforme, demokratične in sindikalne svoboščine, svobodo tiska itd. Iz Francije pa so pošiljali v Maroko nove čete.

Po Mendès-Franceu je zavladal Faure, ki je nadaljeval pogajanja o tunizijski avtonomiji in jih uspešno zaključil. Tudi Maroku in Alžiru je obljubil nekatere spremembe, toda Francija je bila v teh deželah močneje zasidrana kot v Tunisu, zato je odlašal in skušal najti sprejemljiv kompromis.

Medtem pa so se začele v Saharskem Atlasu zbirati skupine oboroženih upornikov. Istiklal je organiziral pravo psihološko vojno z letaki in grozilnimi pismi. Delavci so ustanovili Maroško delavsko unijo, prvo vsedržavno maroško delavsko organizacijo. Vstaja v Alžiru je podprla osvobodilni boj v Maroku.

Francoska vlada je naročila generalnemu rezidentu, naj popusti nacionalistom. Kolonialna uprava pa naročil vlade ni hotela izvrševati. Tudi policija se je uprla vladi. Maroška uprava je raje poslušala ukaze kolonialnih magnatov.

Reakcionarni francoski naseljenci v Maroku so po naročilu pariških kolovodij ustanovili tajno teroristično organizacijo ODAT (Organisation de Defense Antiterroriste). Napredni francoski naseljenci pa so ustanovili svojo organizacijo, ki naj bi delovala za pomiritev dežele, za sporazum z Marokanci. Francoska reakcija huje sovraži to skupino kot maroške nacionaliste.

ODAT je ubil francoskega podjetnika v Maroku Lemaigre-Dubreuila, ki se je zavzemal za sporazum z Marokanci. ODAT je ubil Forestiera, ki je preskrbel Lemaigru podatke o francoskih teroristih. Lemaigre je namreč v Parizu nastopil s temi podatki, kolonialni magnatje pa so ugotovili, kdo mu jih je dal in ukazali svojim ljudem, naj ubijejo Forestiera. ODAT je v zadnjih šestih mesecih organiziral kakih 800 atentatov. Policija pa ni našla niti enega atentatorja.

Po umoru Lemaigra je francoska vlada poslala v Maroko Wybota, vrhovnega šefa francoske protišpionaže. Wybot je pred odhodom v Maroko dejal: »Ne bi mi bilo treba iti tja. Lahko bi tukaj povedal, kdo so ubijalci in njihovi patroni.«

Nekaj dni kasneje se je v zaporu znašla skupina francoskih teroristov. Med njimi je tudi Pierre Voiron, namestnik šefa francoske obveščevalne službe v Casablanci. Zaprtih je več policijskih komisarjev in brigadirjev. V zaporu je tudi glavni krvnik ODAT Francois Avival, ki je bil podnevi kavarnar, ponoči pa je vodil skupino poklicnih ubijalcev.

Po teh aretacijah je izbruhnil nov val demonstracij. Ne maroških, temveč francoskih. ODAT je stopil na ulice. Francozi so demonstrirali proti Franciji in skušali rešiti zaprte ubijalce. Teroristi so obračunavali z naprednimi Francozi, zažigali trgovine, ubijali domačine. Francoska uprava je spustila iz rok vodstvo dežele. Zavladal je teror.

V Maroko je pred tedni prišel novi generalni rezident Gilbert Gradval. Kmalu po svojem prihodu je odstavil 7 visokih uradnikov kolonialne uprave, ki so sodelovali z ODAT. Tedaj je v središču Casablance eksplodiral peklenski stroj in ubil šest ljudi. To je bilo znamenje za napad. Na ulice so pridrvele francoske teroristične tolpe, ki so v dveh dneh ubile 26 Marokancev. V Mesnesu so policaji v nekaj urah ubili 12 domačinov, 40 pa ranili. V Medini so ubili 8 nacionalistov...

Peklenski krog nasilja.

V ponedeljek, 1. avgusta, je neka mlada Marokanka popeljala skupino demonstrantov na ulice svetega mesta Mulej Idrisa. Vojaki so streljali in ubili tri demonstrante. V Marakešu so istega dne ubili 9 domačinov...

Vsak dan, vsako uro prihajajo iz Maroka taka in podobna poročila. Stotisoči demonstrirajo in tisoči umirajo. Maroko se junaško bori. Kri njegovih najboljših sinov, ki jo vpija maroška zemlja, pa kliče, kliče in zahteva pravico.

Janez Voljč

NEKAJ IZKUŠENJ IZ NAŠEGA PLAČNEGA SISTEMA

Napredek v proizvodnji

posledica večje zainteresiranosti delavcev in uslužbencev

(Nadaljevanje s 1. strani)

Plačni sistem zahteva točnejšo evidenco

Podjetja so začela bolj skrbno spremljati gibanje plač, gibanje zaposlenih, izpolnjevanje norm, izrabo delovnega časa. Sicer je pri tem precej težav in tudi odprtih vprašanj. Vendar prevladuje spoznanje, da ti podatki koristijo predvsem podjetju samemu. Morali pa bi jih bolj uporabljati tudi delavski organi, saj so ti podatki dobro sredstvo za analize in ugotovitve, v kakšnih medsebojnih odnosih so izplačane plače, doseženi učinki, obseg proizvodnje, izraba delovnega časa, izpolnjevanje norm.

Letošnji predpisi omogočajo, da podjetja pri nagrajevanju upoštevajo tudi nekatere subjektivne okolnosti (na primer delavčevo izurjenost, prakso, strokovno sposobnost, delovno dobo itd.), če naj ta vzpodbuja interes za strokovno usposabljanje, za stalnost delavcev, če naj delavcu odpira možnost razvoja, če si pridobi večjo izurjenost.

Eden od takšnih načinov je razpon tarifnih postavk. Uredba o plačah delavcev in uslužbencev gospodarskih organizacij izrecno predpisuje, da mora tarifni pravilnik predpisati merila, po katerih se delavcem določijo konkretne tarifne postavke, če so te za posamezna delovna mesta odrejene v razponih. Ne more biti prepuščeno nobenemu organu v podjetju, da bi v okviru razpona po svojih, delavcem vnaprej nepoznanih vidikih, odrejal in prilagajal višine tarifnih postavk. Te vidike, ta merila mora vnaprej določiti tarifni pravilnik. Podjetja so se razponov precej poslužila. Toda niso redki pravilniki, ki nimajo teh meril. Največkrat je prepuščeno direktorjem ali drugim vodilnim osebam, da v okviru razponov določajo višine tarifnih postavk. Ker merila niso znana vnaprej, kot zahteva omenjena uredba, vlada ponekod negotovost in celo sumničenje o tem, ali so tarifne postavke določene pravilno in primerno. Take razmere seveda ne vplivajo najboljše na delovno prizadevnost. Precej splošen pojav pa je, da so takoj uporabili najvišje možne tarifne postavke. So pa tudi primeri, ko so jih določili ne glede na določbe tarifnega pravilnika.

Pravilno vrednotenje dela

Podobno je z uporabo možnosti, da se novim delavcem, ki še nimajo potrebne prakse, določi za določen čas manjša plača kot znaša tarifna postavka za delovno mesto, kjer tak delavec dela. Smisel je očiten: delavec naj ve, da bo plača obračunana v višini tarifne postavke, ko si bo pridobil potrebno izurjenost. To možnost pa marsikje uporabljajo nekoliko preveč po svoje, ne glede na to, ali je nov delavec brez prakse, ali starejši delavec s prakso (ki morda strokovno res ni posebno podkovan). Ponekod jo uporabljajo celo za to, da lahko drugje zvišajo tarifne postavke nad višinami, določenimi v pravilniku. Seveda so taki primeri ne samo nezakoniti, temveč zloraba zakonitih sredstev tarifne politike. Še več pa je primerov nepravilne uporabe tega sredstva zaradi nepoznavanja njegovega smisla. Sicer pa so tudi tarifni pravilniki pomanjkljivi; enostaven prepis iz uredbe namreč ne zadošča. Pravilniki morajo to načelo konkretizirati in prilagoditi potrebam podjetja, določiti bi morali, kdo se smatra za »novega delavca brez prakse«, kako se ugotavlja »določena doba« itd. Tega pa je v pravilnikih zelo malo.

Težave so tudi z uporabo določbe, po kateri lahko tarifni pravilnik predpiše, da se delavcu, ki opravlja delo, za katero so uvedena merila delovnega učinka, določi plača po času vse dotlej, dokler ne izpolni pogojev za prehod na obračunavanje plače po učinku. Tudi v tem oziru so tarifni pravilniki skoraj presplošni. Zlasti nimajo predpisanih pogojev za ta prehod. In potem: delavce razmeščajo na delovna mesta, ne oziraje se na ta predpis. Nekvalificirane in polkvalificirane delavce postavljajo na mesta, ki zahtevajo višjo kvalifikacijo, jim določajo celo najvišje tarifne postavke, obračunavajo takoj po učinku, ne glede na izurjenost in sposobnost. Seveda se potem delavcu ne izplača več prizadevati, da bi si pridobil večjo sposobnost. Tak način razporejanja na delo in določanja tarifnih postavk pa gre tudi na račun kvalitete in storilnosti. S takim razporejanjem, ki se posebno dogaja v manjših podjetjih pa so posredno prizadeti tudi sposobni in izkušeni delavci.

Take ali še hujše napake se dogajajo pri nameščanju mladih uslužbencev brez prakse. Pripravnikov v gospodarskih organizacijah skoraj ni in novodošlim priznavajo takoj tarifne postavke, ki so enake ali celo višje kot jih imajo starejši izkušeni strokovni uslužbenci. To prakso je možno označiti celo za — škodljivstvo: škoduje namreč strokovni rasti naraščanja in ustvarja nezdrave razmere v kolektivu.

Ti in podobni primeri razkrivajo, kako površno poznajo ponekod smisel posameznih sredstev tarifne politike, kako jih drugje enostransko uporabljajo zgolj za določanje čim višje plače, ne glede na pogoje, od katerih naj bo ta odvisna. Res vpliva na tako prakso tudi sedanja realna vrednost plače. Toda prav gotovo je primernost take prakse več kot dvomljiva.

Čuvajmo zakonitost

Zakonitost je važen element tarifne politike. Njeno spoštovanje zagotavlja uveljavljanje načel plačnega sistema, zagotavlja realizacijo odnosov kot jih predvideva družbeni plan. Prav tako pa zagotavlja delavčevo pravico do plače v višini, ki mu pripada po doseženem delovnem uspehu ali po času, ki ga prebije na delu in istočasno seveda glede na pogoje, ki jih izpolnjuje za delo na določenem delovnem mestu. Kjer so v tarifnih pravilnikih konkretno izpeljali načela predpisov o plačah in jih v praksi pravilno in dosledno uporabljajo, ugotavljajo tudi pozitivne vplive plačnega sistema. Takih podjetij je precej in letos je uporaba predpisov o plačah boljša kot je bila lani. Vendar so še podjetja, kjer prakso obvladuje mnenje posameznikov, ki menijo, da bi bilo ravnanje po teh predpisih in dosledno izvajanje tarifnega pravilnika — birokratizem in da zato spada sprejeti pravilnik samo še v predal. S takimi podjetji so bile težave že pri sprejemanju tarifnih pravilnikov. Sedaj spet skušajo uveljaviti svojo samovoljnost: tarifne postavke določajo ne oziraje se na predpise pravilnika. Menijo, da ga lahko tudi po svoje popravljajo in spreminjajo. Sprememba tarifne postavke je zanje samo popravek. Ponekod opro tak popravek na sklep upravnega odbora. Taki pojavi so v podjetjih, kjer je tarifne pravilnike pripravljal in o njih razpravljal le ozek krog ljudi. Proti kršilcem predpisov o plačah je treba odločno in ostro nastopati. Njihovo ravnanje je nasprotno smernicam ekonomske politike, ogroža njihovo realizacijo, v kolektivih pa povzroča nezadovoljstvo. Zanimivo je, kako se taki kršilci radi sklicujejo na samoupravnost gospodarske organizacije, če se z ukrepi nastopi zoper njihove nezakonitosti in samovoljnosti.

Ali poznate merila dela?

Za učinkovitost plačnega sistema je važno, da delavci poznajo osnove in merila, od katerih je odvisna višina njihovih zaslužkov. V tem so že nekateri tarifni pravilniki pomanjkljivi: niso dovolj obdelana in določena ta merila. Pogosti pa so primeri, da upravna vodstva podjetij šele sedaj obveščajo delavce o tarifnih postavkah. To je zakasnitev, ki ni kaj prida. V podjetjih, kjer prevladuje delo po učinku, trdijo, da delavcem ni mogoče vnaprej določiti stalno tarifno postavko. To je točno. Vendar pozabljajo na cenik del. Iz njega lahko vsak delavec spozna osnovo za svoj zaslužek za vsako delo. Tudi delovni nalog mora vsebovati postavko, po kateri se obračuna zaslužek za izvršeno delo, odrejeno z nalogom. V vsakem primeru lahko torej delavec vnaprej ve, od česa je odvisna njegova plača in odgovorne osebe morajo skrbeti, da so delavcu te osnove sproti res sporočene.

Že ustaljeno je pravilo, da morajo biti tarifni pravilniki na vidnih in dostopnih mestih, v vseh oddelkih in obratih, in da mora gospodarska organizacija omogočiti vsem delavcem, da se seznanijo z njegovimi določbami. Dvojni smisel ima to pravilo: ne samo ta, da delavci vedo, kako se obračunava njihova plača, temveč, da je možna tudi kontrola nad izvajanjem predpisov o plačah in zlasti tarifnega pravilnika. Zato je kršitev tega pravila celo — gospodarski prestopek, ki se kaznuje pred okrožnimi gospodarskimi sodišči. Podjetja se sicer ravnajo po tem pravilu. Seveda so pa še vedno tudi taka, kjer nekateri menijo, da je tej obveznosti zadoščeno, če so tarifni pravilnik prebrali delavcem na sestanku, ali če je bilo delavcem sporočeno, da si lahko tarifni pravilnik ogledajo — v pisarni tajništva. Dejstvo je, da v takih organizacijah delavci tarifnega pravilnika ne poznajo in da tudi ni nobene prave kontrole, ki naj s strani kolektiva zagotovi pravilno izvajanje pravilnika.

Kaj pa organi delavskega upravljanja in sindikati?

Ponekod so pozabili, da brez stalne delavnosti organov delavske uprave in zlasti sindikalnih organizacij plačni sistem sam po sebi ne more povzročati doseganje rezultatov, ki bi jih kolektivi sicer mogli dosegati. Plačni sistem namreč ni avtomatični mehanizem, temveč sistem inštrumentov, katere je treba poznati, razumeti njihov smisel in jih znati in predvsem seveda tudi hoteti — pravilno in dosledno uporabljati. Zato je potrebna taka živa zavestna delavnost kot je bila v času pripravljanja novih tarifnih pravilnikov. Kjer je ta popustila, tam delavci ne poznajo plačnega sistema, ne poznajo njegovih sredstev, tam se s tarifno problematiko ne ukvarja ne sindikalna organizacija ne organizacija Zveze komunistov, je ni na dnevnem redu zasedanj delavskih svetov. Tarifna politika je kvečjemu v rokah nekaterih posameznikov in dogajajo se seveda napake, pa tudi nezakonitosti.

Okrajne komisije za plače so popustile!

Sicer pa so nekod celo nekateri okrajni organi ravnali tako, kot da so s sprejemom tarifnih pravilnikov opravili svojo dolžnost. Celo komisije za plače, ki so stalni organi za zadeve plač v gospodarstvu, so ostale brez tajnika, brez potrebnega aparata in namesto, da bi se delo na področju plačnega sistema v gospodarstvu razvilo in razmahnilo, je ponekod ponehalo, čeprav je tarifna politika eno izmed najbolj delikatnih področij našega gospodarstva.

Praksa teh dveh, treh mesecev je potrdila, da letošnji izpopolnjeni plačni sistem omogoča, da delavci uporabljajo pogoje in načine za dosego večje storilnosti in za dvig proizvodnje. Prav tako pa je odkrila, da so možna razna zelo škodljiva izigravanja. Zato je zavestna akcija in stalna delavnost ljudskih odborov in njihovih organov za zadeve plač, zlasti pa sindikalnih organizacij, eden izmed temeljnih pogojev, ki morejo zagotoviti dosledno izvajanje predpisov o plačah v gospodarskih organizacijah, prav tako pa tudi v občinah in okrajih.

M. R.

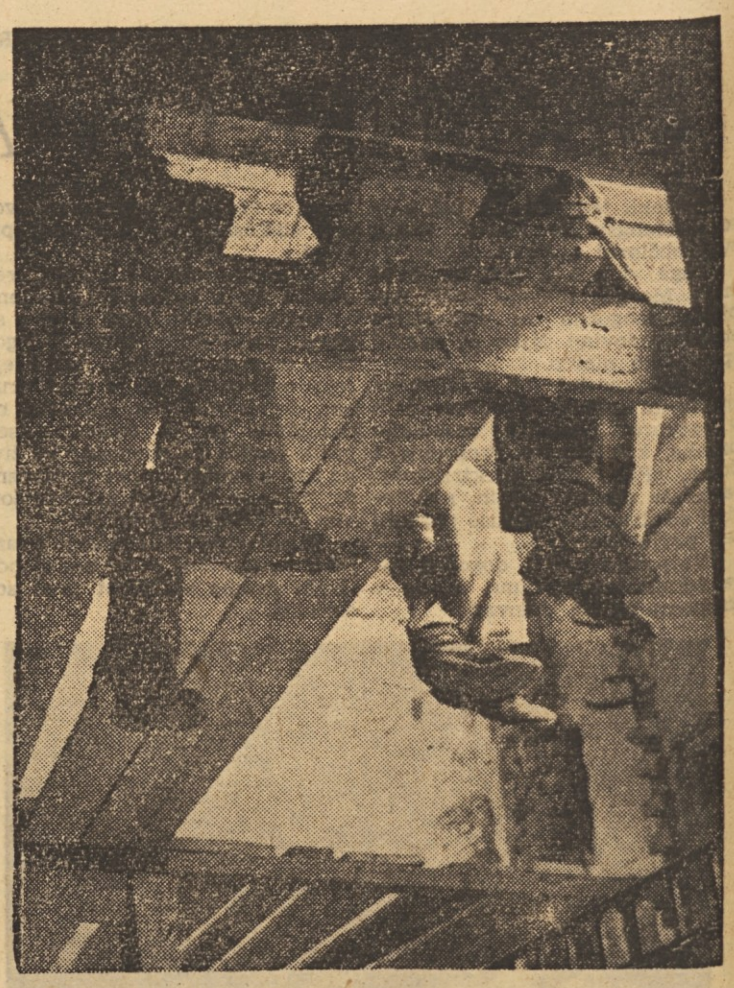

Počitek na zgradbi

Uspehi krmeljskih rudarjev

Tri sto ton premoga na dan

Rudarji krmeljskega rudnika so dosegli v letošnjem letu že pomembne uspehe. Precej visok proizvodni načrt so v šestih mesecih prekoračili za 12.5%. Ta uspeh so dosegli zaradi nedeljskega dela, povečanih storitev in razširjanja jame »3. julij«. Ker so premogovni sloji pogosto prelomljeni, so za odpiranje novih ležišč potrebne temeljite predhodne raziskave. Tako so letos z raziskovalno vrtino odkrili pod debeli plasti škrilja 9 metrov čistega, dobrega premoga. To ležišče bodo v novi jami »Hinja« odkopavali pet let. Med uspehe, ki so pomembni za nadaljnji razvoj rudnika, je treba uvrstiti tudi odpiranje globinskega premogovnega sloja v jami »3. julij«. S 125 m dolgim vpadnikom po premogovnem sloju bo mogoče obdržati doslej najvišjo proizvodnjo premoga : 300 ton na dan. S tem bodo lahko vsaj v začetku zadostili naraščajočim naročilom.

V nekaterih predelih jame povzroča rudarjem velike težave večji hribinski pritisk, ki zahteva večja vzdrževalna dela. Da bi se temu izognili, so začeli betonirati vsa pomebna križišča. Nadaljnjo nevarnost za novo jamo »Hinja« predstavlja voda v starih predelih jame, kakor tudi v površinskih ribnikih. Da bi zmanjšali nevarnost, so začeli ribnike zasipavati.

Dela v jami večkrat ovira tekoča sipa; to so plasti kremenčevega peska, pomešanega z vodo, ki leže nad premogovnimi plastmi. Pogosto zalije ta sipa premogovni odkop ob njegovem zapiranju, včasih pa celo dohodne proge vsem jamskim deloviščem, ki jih je treba potem čistiti. Ta dela močno povečujejo proizvodne stroške.

Med uspehe v prvem polletju je treba šteti tudi začetek obratovanja začasne opekarne. V Krmelju so namreč ugotovili, da leži v bližnjih gričih nad 5 milijonov ton prvovrstne gline. Ker je ta glina v neposredni bližini industrijskih tirov, vodovodnih in električnih napeljav, ter glavne železniške proge Krmelj — Tržišče, bodo začeli v naslednjem letu zidati moderno opekarno. Zavod za preizkušanje gradbenega materiala v Ljubljani je izdelal iz te gline odlične vzorce opeke in keramičnih izdelkov. Iz peči že prihaja prva opeka. Rudarji nanjo že težko čakajo, zakaj radi bi začeli graditi hišice, da bi tako omilili hudo stanovanjsko stisko, ki je nastopila v Krmelju s povečanjem rudnika.

To je le nekaj najbolj pomembnih uspehov Krmeljskih rudarjev.

GOSPODARSKA ŠKODA V KRANJSKEM OKRAJU

DOBRO PREMISLIMO

Jelenjad, ki se je v kranjskem okraju po vojni zelo razmnožila, povzroča mnogo škode.

V iglastem gozdu jeleni jedo lubje mladih smrek do višine enega metra. Ne samo pozimi, v globokem snegu, tudi poleti jim prija mlado lubje zaradi grenkobe. Objedena drevesa začno gniti, razvijejo se razne bolezni, kot smrekov lubadar, v dežju in snegu se pa zaradi neodpornosti drevesa polomijo.

Po podatkih Gozdne uprave in Gozdnega gospodarstva Kranj je škoda, ki jo povzročajo jeleni na njihovem področju, približno 147 kubičnih metrov lesa v vrednosti nad pol milijona dinarjev. Če upoštevamo še gozdno takso, se vrednost znatno zviša.

Mislim, da je nujno, vse to premisliti in takoj ukreniti potrebno, da se prepreči škoda, ki nastaja v naših gozdih. Morda naj bi se zmanjšalo število jelenov, saj dosedanje število, približno 30 jelenov na 100 hektarov, ni tako majhno.

Bobek Stane

SAD SKUPNIH PRIZADEVANJ

V Izlakah je spet začela obratovati elektrarna keramične tovarne, ki je počivala že od leta 1946. To krajevno električno centralo je v zelo kratkem času obnovila elektrarna Trbovlje, medtem ko je vse instalacijske naprave uredilo podjetje Elektro Trbovlje. Obnovitev elektrarne na Izlakah je lep primer povezanega dela in pomoči tehniškega biroja, ki so ga osnovali na pobudo OLO Trbovlje in je ob pomoči in sodelovanju predstavnikov političnih in oblastvenih forumov dosegel že lepe uspehe.

Z obnovitvijo elektrarne bo keramična tovarna na Izlakah lahko še povečala izbiro svojih izdelkov. Ko bo dobila še električne silitne peči, bo lahko začela izdelovati razne izdelke iz koorderitnih mas, ki smo jih morali doslej večinoma uvažati. S tem bo tovarna zaposlila veliko novih delavcev, tako da bo njen delovni kolektiv štel že nad sto članov.

GOSPODARSKE VESTI

Dobra letina v celjskem okraju

Pretekli teden so na seji predsedstva Okrajnega odbora SZDL Celje obravnavali kmetijstvo.

Iz poročila tov. Lubeja, predsednika OZZ Celje, je razvidno, da bo kljub toči in deževju letina boljša od lanske. Seveda je to uspeh uporabe umetnih gnojil, ki je bila letos rekordna.

Sadna letina bo zelo dobra. Računajo na pridelek 1000 vagonov sadja, od tega 350 vagonov za izvoz. Ameriškega kaparja, ki se je prej močno razmnožil, so precej zatrli in ga letos skoraj ni videti.

Hmeljski pridelek je precej prizadela toča, vendar vseeno dobro kaže. Razveseljivo je to, da so kmetje svoje hmeljeve nasade povečali za ca. 70 ha s pomočjo regresa za hmeljevke.

Žetev žitaric še ni končana. Zato končni donos še ni znan. Po dosedanjih ugotovitvah pa je donos dober, saj so ugotovili najvišji donos s semenskim žitom, blizu 40 stotov na hektar.

V letošnji izredni letini borovnic so zbrali ca. 200 ton borovnic. Od tega so jih izvozili 134 ton.

Težave imajo kmetovalci edino le pri spravljanju sena.

Tudi v Hrvatski dobra letina

Po dosedanjih izgledih bo v Slavoniji, Sremu in Vojvodini donos žita 18 stotov na hektar, kar je dvakrat več kot preteklo leto.

Zaradi dobrih vremenskih prilik, kakor tudi uporabe umetnih gnojil, je dobra letina tudi za sadje, zelenjavo, sladkorno peso, konopljo in seno. Prav tako koruza zelo dobro kaže.

Za vinsko trto, ki trenutno dobro obeta, je nevarnost, da jo napade peronospora.

Žetev se bliža h koncu, popolnoma končana pa bo v začetku tega meseca.

Že tretji agregat

Začeli so montirati že tretji agregat na hidrocentrali Sokolovica pri Zaječaru, ki bo dajal 2200 kWh.

Turbine za ta agregat, kakor tudi za prva dva je izdelal »Litostroj«, generatorje pa tovarna »Rade Končar«.

Videmska tovarna roto-papirja je začela s poskusnim obratovanjem

Te dni je začela s poizkusnim obratovanjem tovarna rotacijskega papirja v Vidmu pri Krškem. V septembru pa bo ta naša prva tovarna časniškega papirja začela že delno redno obratovati.

Do konca leta bodo v njej izdelali 5000 ton časopisnega papirja. V prihodnjem letu pa predvidevajo, da se bo proizvodnja povečala na 20.000 ton, kolikor znaša zmogljivost tega obrata »Celuloze« v Krškem. Če bo tovarna obratovala s polno zmogljivostjo, bodo krite vse naše potrebe po rotacijskem papirju in še izvažali ga bomo lahko.

Koristno in prijetno

Do letos v Litostroju niso poskrbeli za počitnice svojim delavcem, kakor so to storili marsikje. Letos pa nočejo zaostajati. V skrbi, da omogočijo počitnice tudi socialno šibkim in okrepčila potrebnim članom kolektiva, je za te podjetje priredilo brezplačno taborjenje z vso oskrbo v Poreču. Uprava »Litostroja« je v ta namen kupila 56 šotorov z dvema in več ležišči. Do sedaj je na to taborjenje že odšlo nad 200 delavcev.

Na taborjenje bodo pozneje lahko odšli tudi drugi člani kolektiva po zmerni ceni. Plačali bodo dnevno za vso oskrbo 280 dinarjev. Letos bo v Poreču preživelo koristne in prijetne počitnice okrog 500 Litostrojcev.

Bliža se zagrebški velesejem

V Zagrebu se že marljivo pripravljajo na letošnji mednarodni velesejem, ki bo odprt od 2. do 13. septembra. Na njem bo razstavljalo 21 tujih držav. To je do zdaj največje število tujih razstavljalcev. Ti bodo razpolagali s 15.000 m² razstavnega prostora, prav tolikšno površino pa bodo zavzemali domači proizvajalci.

Med tujimi razstavljalci bodo imeli največje paviljone Sovjetska zveza, Anglija, Češkoslovaška, Italija, Avstrija in Zahodna Nemčija.

Nove tovarne za živinsko krmo

Doslej imamo v Jugoslaviji le šest tovarn za predelavo živinskih hranil. Od teh jih je pet v Hrvatski in ena v Sloveniji. Tovarna v Ljubljani proizvaja letno 3000 vagonov, medtem ko tovarne na Hrvatskem proizvajajo skupno le 5000 vagonov živinskih hranil. To vse pa še zdaleč ne zadostuje za potrebe naše živinoreje. Zato bodo še letos in prihodnje leto zgradili 11 novih tovarn za proizvodnjo živinske hrane. Gradili jih bodo v Srbiji, Makedoniji, Bosni in Hercegovini, kjer še nimajo tovrstnih tovarn. Tako se bo proizvodnja živinskih hranil v Jugoslaviji do leta 1962 zvišala na 170.000 ton letno.

S tem bo zagotovljena prehrana živine, njen porast in boljša kvaliteta ter povečana produktivnost in pocenitev proizvodnje.

Elektronski mikroskop

Na Tehnični visoki šoli, elektrotehničnem odseku v Ljubljani, so te dni izdelali elektronski mikrospok.

Načrte za mikroskop je izdelal ing. Aleš Strojnik, vse dele pa je izdelal Albin Šmon. Mikroskop, izdelan iz domačega materiala, je do sedaj povečal 60.000-krat, z nadaljnjim izpopolnjevanjem pa bo povečal do 100.000-krat.

Za več sladkorja

Strojne naprave po slavonskih sladkornih tovarnah so že dokaj stare, zato je bila zmogljivost proizvodnje sladkorja le nekaj nad 43 tisoč ton na leto. Tem tovarnam je zdaj dodeljen kredit v višini nad 3 milijarde dinarjev za rekonstrukcijo naprav in modernizacijo proizvodnje, s čimer se bo skupna proizvodnja v slavonskih sladkornih tovarnah zvišala za 15 tisoč ton na leto.

NEKAJ BESED O NAŠIH MENZAH

Je res nemogoče?

Zganimo se in omogočimo dobro in ceneno prehrano

O prehrani delavcev so naši sindikati že mnogo razpravljali. To vprašanje je podrobno obravnaval XIX. plenum Centralnega sveta ZSJ konec leta 1954, zatem plenum Republiškega sveta ZSS v začetku leta 1955, prav tako pa tudi III. kongres Zveze sindikatov Jugoslavije. Na vseh zasedanjih je bilo ugotovljeno dejstvo, da se mnogi delavci slabo hranijo in to predvsem, ker je premalo restavracij in menz, pa še te so večkrat neprimerne in drage. Bil je soglasno sprejet poziv, da organi delavskega upravljanja in ljudski odbori posvete temu važnemu vprašanju več pozornosti. Centralni svet ZSJ je predlagal določene, gospodarsko utemeljene olajšave menzam in restavracijam, kjer se hranijo delavci. Posebno priporoča topel obrok hrane, ki naj ga užijejo delavci med odmorom.

Pa poglejmo, kako je pri nas v pogledu prehranjevanja delavcev in uslužbencev. V Sloveniji imamo 116 menz, v katerih se hrani 13.386 delavcev, kar znaša komaj 4% od skupnega števila vseh zaposlenih. To stanje še zdaleč ni zadovoljivo. Prav gotovo je, da bi bilo število abonentov v menzah mnogo večje, če bi hrana v teh ne bila tako draga ali če bi menze sploh obstajale. Tako pa morajo mnogi na hrano v gostilne in k privatnikom. Zakaj tako počasi uresničujemo sklepe o ustanavljanju novih menz, ki bi nudile boljšo in ceneno hrano? In vendar je nujno, če hočemo imeti zdrav in krepak delavski rod, od katerega je odvisna večja delovna storilnost.

Zakaj tako?

Vzrokov je več. Eden izmed glavnih je pomanjkanje volje in iznajdljivosti. Res je, da zelo primanjkuje pripravnih prostorov. V tem tudi sedanje menze niso nič kaj posebnega, saj so nekatere menze kar v lesenih barakah in vendar delajo. Tudi tako bi se dalo za silo pomagati. Nekaj drugega je, kar da pri tem misliti. Skoraj vse menze se vzdržujejo iz lastnih sredstev in se delavski sveti podjetij, pri katerih so te menze, prav malo brigajo (razen nekaterih izjem) za njihov napredek. Vodstvo menze je prepuščeno na voljo upravniku, ki uravnava vse, kakor ve in zna, samo da nima primanjkljaja v poslovanju. Zato so tudi skoraj povsod zvišali ceno hrani za najmanj toliko, kolikor je delavec dobil pri zadnji plači nadomestila za podražitev kruha in masti. Mi pa stalno poudarjamo, da moramo poceniti družbeno prehrano delavcev, a tu se, kot na povelje, prav ta zvišuje, kar vsekakor sili mnoge, da odidejo iz menze in se hranijo kot vedo in znajo.

Obiskali smo nekaj menz v Ljubljani, ki bi morale biti vzorne in vendar...

»Megrad« ima dve menzi: eno na Celovški cesti, drugo pa v Polju pri kolodvoru. Menza na Celovški cesti je v stari leseni baraki. Tudi higienski pogoji v kuhinji in pralnici za posodo so zelo pomanjkljivi. Podjetje ima na področju Šiške zaposlenih okoli 300 delavcev, od katerih je na hrani v menzi le 80 do 100, čeprav je zmogljivost kuhinje za 200 abonentov. Sama jedilnica je majhna in neprikupna. Skoraj pol prostora zavzema bife, za katerega pravijo, da jih »rešuje«. Hrano so podražili od 3700 na 4200 dinarjev. Delavci dobivajo za to ceno tri dnevne obroke, ki imajo po oceni 2800 do 3000 kalorij. To bi kar zadostovalo. Toda cena! To je vzrok, da se menze poslužuje manj kot tretjina delavcev, čeprav so skoraj vsi od drugod. Samo po zadnji podražitvi je padlo število abonentov od 120 na 80.

Megradova menza v Polju je mnogo boljša. Ima lepše prostore in sodobno urejeno kuhinjo. V Polju dela okoli 80 Megradovih delavcev, v menzi pa jih je na hrani 55. Kakovost hrane je dobra. Cena prav takšna, kot v menzi na Celovški cesti. Torej tudi čistoča in udobnost v jedilnici privablja abonente.

Tobačna tovarna: V tovarni je zaposlenih 592 delavcev in uslužbencev. Okoli 80 ljudi se hrani v menzi, ki jo imajo v sami tovarni. Menza ima velike in svetle prostore in tudi zmogljivost njene kuhinje je velika, saj se v njej lahko kuha hrana za 300 ljudi. Cena celodnevni hrani je bila doslej 110 dinarjev, zdaj pa jo nameravajo zvišati za 5 dinarjev. Hrana ni posebno izdatna in bi bila vsaka podražitev neupravičena, če nočejo izgubiti še teh abonentov.

Za delavce v tovarni kuhajo tudi malico, ki stane 20 dinarjev. Malica je dobra. Nanjo je naročenih 300 delavcev ali polovica vseh zaposlenih. K malici prispeva tudi uprava tovarne, kar je povsem pravilno. Torej, kar je tu mogoče, zakaj ne bi bilo tudi drugod?

»Tesar«. Njihova menza je v Robovi ulici. Prostori so lepi in čisti. Zmogljivost njihove kuhinje je za 250 oseb, a na hrani imajo le 100 delavcev. Hrana je dobra. Dnevno stane 115 dinarjev. Imajo tudi bife in majhno ekonomijo, ki jim marsikdaj kaj navrže za priboljšek. Cene hrani ne mislijo podražiti.

»Litostroj«. Menza obratuje v skromni leseni baraki. Na hrani je le desetina zaposlenih, čeprav ima njihova kuhinja zmogljivost za okroglo 800 obrokov. V baraki, ki je od znotraj lično opremljena, imajo dve veliki obednici. Hrana je bila do nedavna srednje dobra, ker se je vzdrževala izključno iz lastnih sredstev. Zdaj, ko se je na pobudo sindikalne podružnice zganil delavski svet in razpravljal o delavski prehrani, se je ta vidno izboljšala. Podjetje je prevzelo nase režijo in prevoze, kar je omogočilo menzi da daje svojim abonentom odlično in obilno hrano, ki vsebuje 3500 do 4000 kalorij dnevno. In za to hrano plačajo delavci 116 do 128 dinarjev dnevno. Cene hrani ne nameravajo zvišati, ampak mislijo celo na znižanje, tako da bi bila pristopna vsem, ki so iz oddaljenejših krajev in se vozijo z vlakom na delo. In teh je veliko v Litostroju.

V podjetju med odmorom raznašajo tudi malico, ki je nanjo naročenih skoraj dve tretjini delavcev. Malica sestoji iz 10 dkg salame ali polnomastnega sira in stane od 30 do 40 dinarjev. Hoteli so uvesti topli obrok, toda na to ni pristala skoraj polovica interesentov.

To, kar je mogoče doseči pri »Tesarju« in »Litostroju«, bi bilo tudi drugje mogoče. Samo delavski sveti v podjetjih naj več razpravljajo o družbeni prehrani delavcev, kar bo v korist podjetjem in skupnosti.

NE POZABI!

da je »Delavska enotnost« Tvoj časopis. Zato ga propagiraj med svojimi tovariši

DVE KORISTNI KNJIGI

»Izbira poklica« — »Mojster in vzgoja vajencev«

Zavod za proučevanje varnosti dela, ki je organiziral tudi razstavo o zaščiti dela, izdaja tudi knjižnico, ki služi popularizaciji varnosti pri delu in pravilni zaposlitvi. Te dni je izšel četrti zvezek z naslovom »Izbira poklica«, delo profesorja Ivana Bertonclja. Ta knjižica je namenjena predvsem staršem. Gre za izbiro poklica tistih, ki so končali osemletno šolanje ter so se odločili za učenje kakega poklica. To je važna in odgovorna odločitev, pri kateri je treba misliti na vse okolnosti. To je povedano tudi v uvodu knjige, ki bo »koristno poslužila naši mladini, ki se po končani splošni izobraževalni šoli znajde pred težavno življenjsko odločitvijo, da bo zadovoljila svoja nagnjenja in pravilno izkoristila svoje sposobnosti ter da bo sposobna, da na bodočem delovnem mestu s čim manjšo uporabo energije doseže čim večje uspehe v korist naše socialistične graditve. Prav bo prišla ta knjiga tudi staršem in vzgojiteljem naše mladine, a zlasti referentom za mladino pri posredovalnicah za delo, katerih naloga je, da pomagajo mlademu rodu, da najde pravo pot v svoj bodoči življenjski poklic«.

Tov. Bertoncelj je po uvodu najprej napisal nekaj tehtnih besedi o izbiri poklica na sploh, pri čemer poudarja pomen vzgoje strokovnega kadra, odgovornost staršev in navaja pogoje, ki pridejo v poštev pri odločanju v izbiri poklica. Za tem sledi pregled učenja v raznih strokah z navedbo pogojev, ki jih mora mlad človek imeti. Knjiga daje pregled vseh industrijskih šol, ki obstajajo pri raznih večjih podjetjih, navaja šole različnih poklicev, kmetijske šole, srednje strokovne šole in tudi visoke in višje šole. Posebej obravnava in navaja pogoje za izučevanje v obrti, pri čemer navaja 19 raznih strok. Posebej je govora tudi o izbiri ženskih poklicev. Na kratko je navedeno, kaj se zahteva od kandidata, kako dolgo traja učenje in kakšne možnosti so za napredek v stroki. Na koncu je dodan seznam vseh strokovnih šol po okrajih.

Že ta kratek pregled nas opozarja na važnost knjige. Republiški sindikalni forumi so prav zato poslali svojim organizacijam po en izvod, da bodo mogli odborniki dati nasvete zlasti staršem v vseh primerih, ko bodo iskali učnega mesta za svoje otroke. Knjigo dobite tudi v knjigarnah.

Drugo, po vsebini prav tako važno brošuro *Mojster in vzgoja vanjencev* je tudi napisal Ivan Bertoncelj. Treba je najprej dati priznanje Združenju profesorjev in učiteljev strokovnih šol, ki se že dalj časa prizadevajo posredovati čim več koristnega za napredek strokovnega naraščaja. Tudi ta brošura, ki jo je izdalo Združenje, služi temu namenu in jo lahko smatramo kot nadaljevanje prejšnje »O izbiri poklicev«. Navajeni smo, da dajemo nauke le vajencem. To pot pa je drugače. Vsebina je namreč naslovljena na mojstre in tudi na podjetja. Napisana je torej za starejše ljudi, ki so za strokovni dvig in napredek naraščaja prav toliko ali celo bolj odgovorni kakor pa vajenci. Kdor bi bil nasprotnega mišljenja, bi storil napak in bi samo potrdil dejstvo, da imajo nekateri starejši ljudje dostikrat nepravilen odnos do strokovnega naraščaja.

Ivan Bertoncelj je brošuro napisal z ljubeznijo do mladih ljudi, pa tudi s strokovnim znanjem ter psihološkimi prijemi. Zanimivo je, da delo več ali manj temelji na gradivu, oziroma na odgovorih izvedene ankete, ki je zajela blizu 4000 vajencev raznih strok. Odgovori so dali obilo snovi piscu, ki jih preudarno analizira in daje utemeljene pripombe, ki jih lahko smatramo kot vodilo za nadaljnje delo v pogledu prizadevanja, kako bi čim bolj koristili mladim ljudem v delavnicah, industriji in strokovnih šolah.

Tako smo dobili dve drobni, a pomembni knjigi, ki bosta koristno služili zdravi rasti naših strokovnih kadrov.

Žal le, da sta obe knjižici pisani v dokaj slabi slovenščini, to tembolj, ker sta namenjeni našim delovnim ljudem. *JČ*

O STANOVANJSKI STISKI PODJETJA »GRADNJE« V MARIBORU

Kdo naj rešuje take probleme?

V Ulici 14. divizije na Pobrežju je podjetje »Gradnje« postavilo leta 1951 leseno barako. V to barako, ki je namenjena le za prenočišča sezonskih gradbenih delavcev, je podjetje ob sprejemu na delo namestilo med drugimi tudi tovariše Avgusta Kosa, Dominika Pulka ter Franca Hržiča. Ob tej priliki jih je podjetje opozorilo, da bodo prenočevali v tej baraki samo, dokler bodo zaposleni pri podjetju. Toda brez vednosti podjetja se je v to barako vselil samovoljno tudi tovariš Stanko Vincetič s svojo družino. V času, ko so bili zgoraj imenovani zaposleni pri podjetju »Gradnje«, so se k njim preselile žene, odnosno so se poročili ter zavzeli posamezne sobe. Podjetje je — ker zaposluje večje število sezonskih delavcev, ki imajo svoje stalno bivališče izven Maribora in katerim mora za čas dela oskrbeti zasilno prenočišče — opozorilo te tovariše, da se morajo iz barake izseliti, še posebno, ker ne delajo več v tem podjetju. Kljub neštetim opominom s strani podjetja se zgoraj navedeni stanovalci niso hoteli izseliti. Ker je podjetju primanjkovalo delavcev (in mu jih še primanjkuje), je bilo prisiljeno vložiti tožbo na Okrajno sodišče za izpraznitev, da bi na ta način pridobilo zasilna prenočišča za svoje delavce. Okrajno sodišče v Mariboru je razsodilo, da se morajo vsi navedeni stanovalci iz barake izseliti. Svojo razsodbo je sodišče razložilo s pravilno utemeljitvijo, da ti stanovalci prenočujejo brez pravega naslova, da se po obstoječi judikaturi takih prenosljivih barak sploh ni smatrati za stanovanjske prostore ter da ti stanovalci zaradi tega ne uživajo zaščite po uredbi o upravljanju stanovanjskih hiš. Zato so stanovalci bili dolžni izprazniti to barako, ne da bi imeli pravico zahtevati, da jim podjetje ali pa MLO preskrbi drugo primerno stanovanja. Podjetje je na podlagi razsodbe sodišča predlagalo Okrajnemu sodišču, z ozirom na to, da se stanovalci po odločbi sodišča še niso hoteli izseliti, da dovoli prisilno izselitev. Sodišče je odgovorilo, da prisilno izselitev dovoli stanovanjska inšpekcija. Zato je podjetje napravilo vlogo na stanovanjsko inšpekcijo že 13. maja. S tem problemom pa je seznanilo tudi predsednika Sveta za komunalne in gradbene zadeve, vendar do danes še ni nobene rešitve niti od stanovanjske inšpekcije niti od Sveta za komunalo. Podjetje pa stoji pred resnim vprašanjem, kako naj dobi delavce za izvršitev del, ki jih po družbenem planu ima.

Poseben problem v tej baraki je nemoralno življenje nekaterih stanovalcev, odnos do ljudske imovine, da o higieni sploh ne govorimo. Podjetje je v barako namestilo potreben inventar. Ko se je stanovalec Vincetič samovoljno vselil, je odstranil inventar podjetja, ga zažgal in namestil svojega. Pokuril je tudi že nekaj veternic, desk, lotil se je celo drvarnice. Tako ti stanovalci povzročajo iz dneva v dan večjo škodo na baraki oziroma podjetju. Nihče od omenjenih stanovalcev — razen tov. Pulka — že dalj časa ne plačuje podjetju najemnine (150 din mesečno). Vincetič pa ne plača najemnine že od leta 1953, od kar se je samovoljno vselil. Zaradi nemoralnega življenja Vincetičeve žene se ostali stanovalci v baraki resno vprašujejo, zakaj dovolijo množične organizacije terena, ki so obveščene o njenem življenju, predvsem pa Svet za zdravstvo in socialno skrbstvo MLO, da vzgaja ta žena tri otroke v starosti 1 do 5 let, ki jih prav gotovo ne bo vzgojila v poštene in dobre državljane. Direktor podjetja »Gradnje« je osebno interveniral na Svetu za socialno skrbstvo, vendar so mu tu izjavili, da odvzema otrok ne morejo izvršiti zaradi velikih materialnih stroškov, za katere Svet nima denarnih sredstev. In prav tu je vprašanje, ali prepustiti otroke vzgoji take matere, ali pa najti sredstva za te otroke in jih lepo vzgojiti. Žalostno je, da denar, ki ga prejema Vincetičeva od socialnega skrbstva, zapravlja po gostilnah, otroci pa hirajo in trpe pomanjkanje.

S stanovanji je res težko. Malo jih je in slaba so. Mnogo je družin, ki nimajo primernih stanovanj. Vemo tudi, da jih bomo imeli toliko, kolikor jih bomo zgradili. Vendar bodo morali odgovorni organi rešiti tudi ta konkreten primer, saj bi podjetje z izpraznitvijo teh prostorov pridobilo za 15 delavcev zasilna prenočišča. S tem problemom pa je treba rešiti vprašanje zasilnih prenočišč pri vseh gradbenih podjetjih. Najbolj pereči pa so pri manjših podjetjih, kot je to primer gradbeno podjetje »Gradnje«, ki praktično iz svojih sredstev ne more zgraditi druge primerne barake odn. provizorija.

Razumljivo je, da je ta problem pereč ne samo za podjetje »Gradnje«, ki mu preti, da bo odšlo iz podjetja 10 do 15 najboljših delavcev, zidarjev in tesarjev, brž ko se zaključijo dela pri bolnišnici na Pohorju, temveč tudi za celoto, zakaj nam ni vseeno, kako in kakšne državljane bomo vzgojili. **B. A.**

Tehnična pomoč Združenih narodov

Organizacija tehnične pomoči Združenih narodov bo letos poslala v naše tovarne 22 inozemskih strokovnjakov, medtem ko bo 49 Jugoslovanov deležnih štipendij za specializacijo v inozemstvu. Do sedaj je bilo v Jugoslaviji že nad 200 tujih strokovnjakov z raznih področij gospodarstva.

Za prihodnje leto je predvideno za našo domovino nad 800 tisoč dolarjev. Večji del te pomoči bo deležna naša metalurška industrija, proizvodnja nemetalov, kakor tudi kemična industrija, strojegradnja in kovinsko predelovalna industrija.

V Francijo bodo odšli naši strokovnjaki in delavci, da se izpopolnijo v tekstilni industriji in proizvodnji barvne metalurgije, kemične industrije in slično. Prvič po vojni bo 30 naših delavcev, tehnikov in inženirjev odšlo na specializacijo na Finsko, kjer si bodo povsem izpopolnili znanje v proizvodnji celuloze in papirja, pohištva, furnirjev in panel plošč, tekstila, bakra in drugih industrijskih panogah.

Ob dvajsetletnici javorniško-jeseniškega štrajka

»Za zdaj ste gospodarji, a ne za vselej... Med nami in med vami ni več mešetarjev!«

(Revolucionarni delavski zaupnik Jurman v Čufarjevi drami »Polom«.)

Sivi preludij

Leto 1929. Začetek monarhistične diktature. Zverinski uboj Djura Djakovića. Uboji mladih komunistov, voditeljev SKOJ. Aretacije. Konfinacije. Samomorilski klic Martinovića, tedanjega sekretarja CK KPJ in političnega pustolovca na upor. On je seveda v inozemstvu. Doma pa v zaporih umirajo komunisti in komunistični mladinci. Kakor da bi Partiji, ki je pred desetimi leti vzvalovala jugoslovanske množice, peli bilje.

Odmev na Jesenicah, ohranjen na straneh časopisja iz tistih dni. Naslovi v buržoaznih časopisih: »Nevarni komunistični mladinci z Jesenic v zaporu«, na straneh »Svobode« Čufarjev protest: »V januarju zaprtim sodrugom«. In vendar je bilo to samo majhna epizoda za Jesenice v tistih dneh. In morda tudi za druge kraje naše domovine. Zlasti za industrijske, saj je nad svetom visela svetovna gospodarska kriza.

In v tem času krize je kupil večino delnic Kranjske industrijske družbe spretni nemški celjski kapitalist August Westen. Druge so pokupili manjši nemški delničarji, predčelasec Pfeiffer in drugi. Med Slovenci pa je bil najimenitnejši ljubljanski bankir Avgust Praprotnik.

Jesenice so dobile nove gospodarje in voljno so jih poslušali jeseniški župan, politiki, delavski voditelji... Da. Tudi ti! Saj je bil Westen spreten in jih je postavil na dobra in dobro plačana delovna mesta. Vedel je, da bodo potem delali v njegov prid.

Tisti, ki so Westnu prodali delnice, so se mu skrivaj posmehovali. Kupil je namreč zastarele obrate. In, pomislite, v začetku svetovne gospodarske krize, ki ji ni bilo videti konca.

Niso poznali Westna in niso znali, kar je znal on.

In on je znal: namestiti delavske »voditelje« in »zaupnike« na dobro plačana delovna mesta in z njihovo pomočjo trgati vedno več od delavskih mezd in s tem denarjem prenavljati in graditi nove obrate. Brez godrnjanja res ni šlo. Toda kdo bi se upiral, ko je povsod grozila beda in ko so čakale na Jesenicah procesije brezposelnih.

In še vrsto drugih stvari je znal. Znal je vliti delavstvu strah z grožnjo, da bo zaprl tovarno, ki mu nič ne nese, in odpustil vse delavstvo. Le redki so se takrat vprašali, zakaj jo je potem kupil. Drugi pa so govorili, kako zelo socialen je gospod Westen, ki obratuje zgolj zato, da ima delavstvo delo in kruh. Tako so govorili vsi legitimni delavski »voditelji«. In večina delavstva je tem »voditeljem« verjela. Le redki so bili, ki so igro spregledali. In med temi morda samo eden do dna.

Delal je v modelni mizarni. V tistem obratu, kjer delajo lesene modele za livarno. Mnogi so ga imeli za čudaka. Ta mizar je namreč pisal pesmi in sanjaril, da bo postal pisatelj. In tej njegovi »neumnosti« so se mnogi smejali. In vendar je edino on videl in razumel, kaj novi gospodarji pripravljajo. Prvi je spoznal omahljivost delavskih »voditeljev« in njihovo podkupljivost. Povedal bi rad to tovarišem. A kako? Le malo jih je bilo, ki so ga razumeli in ki so bili njegovi prijatelji. Tudi ti so bili osamljeni in čeprav so delavstvu govorili, jih delavstvo ni poslušalo.

In tako je prišlo leto 1932. Vse jeseniško prebivalstvo je elektrizirala novica: Westen je zaprl tovarno. Odpovedal vsem, ker mu država noče dati kreditov.

Res, Westen je bil velik lisjak. Delavske »voditelje« je spoznal, da so zanesljivi. To se pravi, da delajo tako, kakor on hoče. In zakaj bi se sedaj ne poslužil delavstva, da mu izbojuje kredite. Kredite z nizkimi obrestmi! Investicije za modernizacijo obratov na višku gospodarske krize. Zakaj bi trošil svoj dragoceni kapital? Da naj mu ga država in delavstvo naj mu ga pribori.

In res! Delegacije obupanega jeseniškega prebivalstva so potovale v Beograd. Gospod župnik, župan, voditelji...

Čez nekaj tednov je tovarno zopet odprl. Ne vsem. Šest sto delavcev je lahko brez delavskega protesta odpustil. Šest sto tistih, ki so se nagibali k puntarskim idejam, jih je ostalo na cesti. Drugi pa so delali po šest ur na dan. Seveda zopet z znižanimi mezdami in z novo kolektivno pogodbo, proti kateri je bila prejšnja pravo bogastvo.

Delavstvo, ki mu je oskrbelo v svojem obupu kredite od države, je bilo ogoljufano. Začelo se je prebujati iz otopelosti. Začelo je spoznavati mahinacije podjetja. Zahtevalo je od »voditeljev«, da se potegnejo zanj, da začno s pogajanji za novo kolektivno pogodbo.

Vesten ne bi bil kapitalistični strateg, če bi v taka pogajanja ne privolil. Vendar so se vlekla v nedogled. Delavski »voditelji« in »zaupniki« pa so mirili delavsko nestrpnost, dokler med delavstvom ni zavrelo in se ni njihova delegacija podala sama na direkcijo. Naslednji dan je bila nova kolektivna pogodba podpisana. Ni bila najboljša. »Voditelji« so govorili, da bi dosegli več, če bi one delegacije ne bilo. Generalni direktor Noot (obraz kakor nemški pesnik Goethe, a nič goethejevskega v njegovem bistvu) pa je vedel, da bi pogajanja še zavlačeval, če bi delavci ne zagrozili s stavko. Da, direktor Noot s čudno plemenitim obrazom (njegova soha je danes med rekviziti jeseniškega mestnega gledališča) je to dobro vedel. A vedeli so tudi delavci, med njimi najbolj modelni mizar Tone Čufar, ki je to leto zapustil fabriko in si izbral grenki kruh poklicnega pisatelja.

Pred portalom stare Ruardove graščine

Pred portalom stare Ruardove graščine sem zadnjič o tem premišljeval. Mislim, da se nisem stežka vživel v Čufarjev položaj. Na Jesenicah je že tako bilo, da nisi smel vedeti več in razmišljati več, kakor ve in razmišlja povprečna javnost.

Pred sedmimi leti sem stal pred tem portalom z nekdanjim režiserjem Čufarjeve drame »Polom«, pokojnim Alfonzom Oblakom. In spomnil se je, da je konec leta 1932, prav v tistem času, ko je bila na pritisk delavstva podpisana nova kolektivna pogodba, stal prav tu s pokojnim Tonetom.

— Spregledal sem jih, — je rekel pisatelj.

— Koga? — je vprašal Oblak.

— Zaupnike in delavske voditelje. Razkril jih bom.

— Kako?

— Napisal bom dramo in igrali jo boste na Jesenicah.

Tiste dni se je v delavskem pisatelju zaplodila zamisel. In ta zamisel se je prihodnje leto začela oblikovati. Dogodki iz leta 1932 so postali osnova. Čudovito podobne jeseniške like so dobivale njegove osebe. Dve najznačilnejši sta bili demagoški delavski voditelj Rojnik in brezkompromisni revolucionar in borec za pravice delavstva mladi Jurman.

Zamisel je dobivala obliko in se izoblikovala v dramo »Polom«. Maja 1934 je doživela krstno uprizoritev na odru delavskega društva »Enakost« na Jesenicah. Naslednje leto, ko je bilo pisatelju trideset let, je izšla v knjižni izdaji. Dvignila je vihar Socialdemokratski vrh v Sloveniji in njegovi oprode na Jesenicah so se zakleli, da Čufarja uničijo in kot pisatelja onemogočijo v Sloveniji in v slovenskih socialističnih listih v Ameriki.

Zamisel, prvič povedana pred portalom stare Ruardove graščine, je postala delo. Mladega revolucionarnega Jurmana je igral sodrug Vencelj Perko, ki je postal naslednje leto glavni organizator generalnega štrajka javorniških in jeseniških kovinarjev.

Ali ni prav drama »Polom«, igrana leto pred štrajkom, pripravila jeseniški proletariat do enotnosti in kljub nasprotovanju delavskih »voditeljev« ustavila stroje. Ali ni delavstvo izpovedalo Jurmanove besede iz Čufarjevega »Poloma«: »Med nami in med vami ni več mešetarjev.«

Po stopinjah pesnika

Čuden podnaslov, boste rekli. Menda ne boš trdil, da je pesnik organiziral veliko stavko, ki je izbruhnila pred dvajsetimi leti na Javorniku in na Jesenicah? Ne, tega ne bom trdil. Organiziralo jo je delavstvo in jo podprla vsa jeseniška javnost. Tudi trgovci, saj so se zavedali, da so odvisni od kupcev. In kupci so delavci. Direktorji kupujejo blago drugod. Westen ne živi na Jesenicah. August Praprotnik je v Ljubljani. Brez delavskega denarja bi bili jesniški trgovci obsojeni na pogin.

In vendar trdim, da je delavstvo šlo po stopinjah pesnika. Ali ni bil sodrug Vencelj Perko glavni organizator jeseniške stavke? In Perko je pred letom igral na Jesenicah revolucionarnega delavskega voditelja Jurmana. Ali ni Perko zavrnil okrajnega načelnika, ki je prišel mirit delavstvo in rekel, da je glavni zaupnik za to, da se stavka konča in da se bodo pogajanja nadaljevala brez stavke. Perko ga je zavrnil: Ni res!

To je bilo za glavnega delavskega zaupnika, ki bi moral po pravilih igrati posredovalno vlogo med podjetjem in delavstvom, nekoliko prerevolucionarno in okrajni načelnik bi zasumil, da je glavni zaupnik obenem glavni organizator stavke, da niso padli vzkliki:

— Tudi ti držiš s podjetjem!

— Vidite, gospod načelnik, delavstvo hoče nadaljevati stavko! — je tedaj dejal glavni zaupnik.

Podjetniki so še mislili, da bodo stavko zlomili. A v stavko so posegli delavci vseh jeseniških obratov.

Generalne stavke po prvi svetovni vojni na Jesenicah ni bilo. Kakšna je taka stavka, je pokazal jeseniškemu delavstvu Čufar v »Polomu« in prebudil v mnogih jeseniških delavcih zavest, da je le enotnost v boju tista sila, ki ji morajo prisluhniti tudi tisti, ki imajo oblast in denar. Le v enotnosti je moč.

In ali ni delavstvo v tej stavki spoznalo lažnost svojih »voditeljev« in začelo stavkati brez teh mešetarjev? Leto poprej jih je v liku Rojnika pokazal Čufar.

In še nekaj je Čufar povedal preko Jurmana kapitalistom: »Za zdaj ste gospodarji, a ne za vselej...« In ali se ni ta Jurman preselil v organizatorje jeseniške stavke.

Kadar premišljujem o jeseniški stavki julija 1935, ne morem mimo Čufarjeve drame »Polom«. Oboje se je rodilo iz istih vzrokov. Delavstvo je oplajalo Čufarja in Čufar delavstvo, saj mu je s svojim delom kazal pot.

Dvajset let. Starih gospodarjev ni več. Kdo je slutil takrat, da je delavski čas tako blizu? Kdo je slutil, da bo že čez deset let po štirih letih trpljenja, bojev in groze delavski razred popeljal slovensko ljudstvo v svobodo. Kdo je mislil takrat, da bo leta 1955 že pet let upravljalo delavstvo svoja podjetja samo. Čufarjeva beseda, ki jo je kot pesnik jeseniškega proletariata izrekel leta 1934 kapitalistom v drami »Polom«: »Za zdaj ste gospodarji, a ne za vselej!« — se je uresničila. Delovno ljudstvo je postalo gospodar na svojem.

M. K.

ARMADA SENC

JOSEPH KESSEL

BEG

Deževalo je. Jetniški avto se je počasi vzpenjal in spuščal po spolzki cesti, ki se je vila po pobočjih gričev. V avtu je bil Gerbier sam z orožnikom. Drugi orožnik je šofiral. Oni, ki je čuval Gerbiera, je imel kmečka lica in precej močanj vonj.

Ker je voz zavil na stransko pot, je ta orožnik omenil:

»Napravili bomo majhen ovinek, a mislim, da se vam ne mudi.«

»Prav res ne,« je rekel Gerbier s polovičnim nasmehom.

Jetniški voz se je ustavil pred samotno kmetijo. Skozi zamreženo okence je Gerbier videl samo košček neba in polja. Slišal je, da je vozač zapustil svoj sedež.

»Ne bo dolgo trajalo,« je dejal orožnik. »Moj tovariš gre po nekaj zaloge. V teh časih pomanjkanja si moramo pomagati kakor vemo in znamo.«

»Povsem naravno,« je rekel Gerbier.

Kimajoč z glavo je orožnik opazoval svojega jetnika. Bil je dobro oblečen, ta človek, in imel je odkrit glas in prikupen obraz. Kakšni težki časi... Ni bil prvi, ob katerem je bilo orožniku težko, da ga je videl z lisicami na rokah.

»Ne bo vam hudo v tistem taborišču,« je dejal. »Ne govorim o hrani, seveda. Pred vojno take še psi ne bi pogledali. A kar se drugega tiče, je najboljše koncentracijsko taborišče, kar jih je v Franciji, to vam zagotavljam. To taborišče je bilo namenjeno Nemcem.«

»Ne razumem prav,« je rekel Gerbier.

»Mislim, da so v tej čudni vojni pričakovali, da bodo imeli mnogo ujetnikov,« je pojasnjeval orožnik. »Pripravili so zanje veliko zbirališče. Seveda ni bilo niti enega. Vendar danes dobro služi.«

»Torej prava sreča,« je pripomnil Gerbier.

»Prav kot pravite, gospod, kot pravite!« je dejal orožnik.

Voznik se je vzpel na svoj sedež. Jetniški avto je krenil na pot. Dež je še dalje padal na polje.

*

Gerbier je neuklenjen stoječ čakal, da ga nagovori poveljnik taborišča. Poveljnik je čital Gerbierov spisek. Včasih je zapičil palec leve roke v lisice in ga počasi odmaknil. Debelo, mehko in nezdravo meso je za nekaj sekund obdržalo beli vtis in se trudoma spet napelo kot stara neelastična goba. Ti gibi so označevali čas poveljnikovega premišljevanja.

»Vedno ista reč,« si je mislil. »Ne veš koga sprejmeš, ne kako naj ravnaš z njim.«

Zavzdihnil je ob spominu na predvojne čase in na dobo, ko je bil ravnatelj kaznilnice. Moral je biti previden samo glede priboljškov. Drugače ni bilo nobenih težav. Jetniki so se sami uvrščali v poznane kategorije in vsaki kategoriji je odgovarjal svoj način ravnanja. Nasprotno se je sedaj lahko odtrgalo od hrane, kar se je hotelo, in nihče se ni vznemirjal, a pri prebiranju ljudi si je bilo treba razbijati glavo. Nekateri so prišli brez sodbe, brez obsodbe in ostali zaprti nedoločen čas. Drugi, obremenjeni s strašnimi obtožbami, so prav hitro odšli in postali vplivni v pokrajini, na okraju, da, celo v Vichyju.

Poveljenik ni gledal Gerbiera. Odrekel se je presojanju ljudi po obrazu in obleki. Poskušal je uganiti med vrsticami policijskega spiska, ki sta mu ga dala orožnika istočasno z ujetnikom.

»Samostojen značaj, živahen duh, obnašanje ponosno in zasmehljivo,« je čital poveljnik. In je prevedel »Ukrotiti!«. Potem: »Znamenit inženir za mostove in ceste,« in s palcem v licu si je poveljnik rekel »obzirno ravnati.«

»Osumljen gaulističnega rovarjenja« — »ukrotiti«.

A nadalje: »Oproščen zaradi pomanjkanja dokazov.« — »Vpliven, vpliven... obzirno ravnati.«

Poveljnikov palec se je zaril globlje v mastno lice. Gerbieru se je zdelo, da se ne bo nikoli več vrnilo v normalno lego. Vendar se je sled vtisa polagoma razgubila. Tedaj je poveljnik nekako svečano izjavil:

»Dal vas bom v paviljon, ki je bil namenjen za nemške častnike.«

»Zelo mi laska ta čast,« je rekel Gerbier.

Prvikrat je sedaj obrnil poveljnik svoj težki in nedoločeni pogled človeka, ki preveč je, proti obrazu svojega novega jetnika.

Ta se je smehljal, a samo na pol, ustnice je imel fine in stisnjene.

»Obzirno ravnati, gotovo,« si je mislil poveljnik, »a z nezaupanjem obzirno ravnati.«

*

Skladiščnik je dal Gerbieru coklje in rdeč raševinast suknjič.

»Bili so predvideni za...« je začel.

»Nemške ujetnike, vem,« je dejal Gerbier.

Odložil je svojo obleko in nataknil jopič. Potem je s praga skladišča gledal po taborišču. Bilo je na ravni, travnati planoti, okrog katere se je vilo valovito neobljudeno zemljišče. Še vedno je deževalo iz nizkega neba. Večerilo se je. Že sta bili ograji iz bodeče žice in polkrožna med njima ostro razsvetljeni. A poslopja neenake velikosti, raztresena po ravnici, so ostala temna. Gerbier je krenil proti enemu izmed malih.

*

V baraki je bilo pet rdečih suknjičev.

Polkovnik, lekarnar in trgovski potnik so po turško sedeli blizu vrat in s koščki lepenke igrali domino na hrbtu porcije. Ostala dva jetnika sta se v ozadju polglasno razgovarjala.

Armel je bil zleknjen na svoji slamnjači in zavit v edino odejo, ki je bila internirancu dovoljena. Legrain je razprostrl svojo na vrh, a to ni pomagalo, da ne bi Armel drgetal. Popoldne je bil spet izgubil mnogo krvi. Plave lase mu je zlepil znoj vročice. Z brezbarvnega obraza je odseval izraz malo omejene a nespremenljive krotkosti.

»Zagotavljam ti, Roger, zagotavljam ti, da bi ne bil nesrečen, če bi lahko veroval, ker se ne bi upiral,« je mrmral Armel.

»Jaz se hočem, hočem se,« je dejal Legrain. Stisnil je suhe pesti iz udrtih prsi mu je prihajalo nekakšno sikanje. Besno je nadaljeval:

»Prišel si sem, imel si dvajset let, jaz sem jih imel sedemnajst. Bila sva zdrava, nikomur nisva storila hudega, nisva vprašala drugega, ko da smeva živeti. Poglej naju danes. In vse kar se godi okrog! Da more vse to biti in da je Bog tega ne morem razumeti.«

Armel je zaprl oči. Njegove poteze so bile kot da so zabrisane od notranje rabe in od rastočih senc.

(Nadaljevanje)

Od kod papir?

Kitajci so že pred 1850 leti poznali papir. Izumil ga je Čan Lun in v glavnem po enakem postopku, kakršnega še danes uporabljajo moderne papirnice. Izum je pomenil za takratno Kitajsko, ki je spadala med največja kulturna žarišča sveta, neprecenljivo vrednost, hkrati pa tudi za ves ostali svet. Leta 610 so začeli izdelovati papir tudi na Koreji in kmalu zatem tudi na Japonskem.

V Evropo so prinesli papir Arabci. Arabci so najprej zanesli papir v Severno Afriko, nakar si je izum utrl pot preko Pirenejskega in Apeninskega polotoka v Evropo. Prva papirnica v Evropi je bila zgrajena v 11. stoletju v Španiji. V Franciji so pričeli izdelovati papir leta 1338, v Nemčiji 1390, na Poljskem 1491, na Češkem 1499, v Rusiji 1576 itd. V Jugoslaviji je bila zgrajena prva papirnica v začetku šestnajstega stoletja in to v Goričanah v Sloveniji. Iz tega vidimo, da smo papir pričeli pri nas izdelovati prej kot na Madžarskem, Švedskem, Danskem, Norveškem, Ruskem in v Ameriki.

Morda še ne veste...

...da je največja globina Jadranskega morja 1330 metrov...

...da je najvišji višinski observatorij v Kolumbiji na višini 6000 metrov...

...da je največj sladkovodni kanal na svetu, Baland, v ZDA, v bližini Niagarskih slapov. Globok je 9 metrov in lahko plovejo v njem ladje do 2000 ton nosilnosti...

...da je otok Formoza, ki ga hočejo osvoboditi Kitajci kuomintanških čet, oddaljen samo 160 km od kitajske kopne zemlje...

Pri nas najmanj nepismenih

Zanimiva je statistika, ki pove, kako je v Sloveniji skozi desetletja padal odstotek nepismenih. Leta 1880 jih je bilo 45,6 %, leta 1890 — 25,5 %, leta 1918 le še 10,8.

Pred drugo svetovno vojno, leta 1931, je imela Slovenija še vedno 5,1 % nepismenih, po popisu leta 1948 pa še komaj 2,43 %, kar je najnižji odstotek nepismenosti v Srednji Evropi.

Najdaljši sončni mrk

2. junija letos so se znanstveniki vsega sveta zbrali na Filipinih, da s posebnimi instrumenti opazujejo sončni mrk. Luna je pokrivala sonce polnih sedem minut. To je bil najdaljši sončni mrk v zadnjih 1250 letih.

RING LARDNER:

PRVAK

(Nadaljevanje in konec)

VI

Med bivanjem v Milwaukeeju je bila po vsakem večernem nastopu zabava. Vina je bilo na pretek in Midge si ga je privoščil več, kot bi mu ga Tommy Haley kdaj koli dovolil. Mr. Harris ni ugovarjal, kar je bilo bržkone prav tako dobro za njegovo lastno telesno ugodje.

Med popivanjem je Midge plesal z ženo svojega novega managerja prav tolikokrat kot z Grace. Ko je ta v rokah zajetnega Harrisa cepetala okrog, je s svojim obrazom postavljala na laž pogosto zagotavljanje, češ da se zabava kot le kdaj v življenju.

Večkrat ta teden je Midge mislil, da namerava Grace vsak čas pričeti prepir, za katerega je upal, da bo prišel. Toda ni mu ustregla prej kot v petek ponoči. On in Mr. Harris sta izginila po dopoldanski predstavi in ko ga je Grace po končani večerni predstavi spet videla, je takoj udarila v črno.

»Kaj pa poskušaš doseči?« je vprašala.

»To ni tvoj posel, ne?« je rekel Midge.

»Gotovo je moj posel; moj in Harrisov. Takoj nehaj s tem, ali pa boš nekaj doživel.«

»Poslušaj,« je rekel Midge, »ali sem ti zastavljen ali kaj? Govoriš, kot da sva poročena.«

»Saj tudi bova. In jutri je zato najbolj pripraven čas.«

»Prav res,« je rekel Midge. »Prav toliko upanja imaš, da me boš jutri poročila, kot pojutrišnjem ali drugo leto ali pa sploh nikoli.«

»Bomo videli,« je rekla Grace.

»Ti si edina, ki bo nekaj videla.«

»Kaj hočeš reči?«

»Hočem reči, da sem že poročen.«

»Lažeš!«

»Se ti zdi, kajne? No, mogoče bi pa šla na tale naslov tu in se seznanila z mojo ženo.«

Midge je načečkal številko na kos papirja in ji ga pomolil. Buljila je nanj, ne da bi kaj videla.

»No,« je dejal Midge. »Ne vlečem te. Pojdi tja in vprašaj po Mrs. Kallyjevi in če je ne najdeš, te bom poročil jutri pred zajtrkom.«

Grace je še vedno strmela v košček papirja. Midgeu se je zdela cela večnost, preden je spet spregovorila.

»Ves ta čas si mi lagal.«

»Nikdar me nisi vprašala, če sem poročen. Še več, zlodja, kakšna razlika pa je bila to zate? Dobila si svoj del, ne? Bolje kot pol na pol.«

Hotel je oditi.

»Kam greš?

»Iskat grem Harrisa in njegovo ženo.«

»S teboj grem. Zdaj se me ne boš iznebil.«

»O, da, bom,« je odvrnil Midge mirno. »Ko bom jutri zvečer odšel iz mesta, boš ti ostala tukaj. In če bom videl, da nameravaš narediti sceno, te bom spravil v bolnico, kjer te bodo pomirili. Jutri zjutraj lahko pobereš svojo kramo in stisnil ti bom sto dolarjev. In potem te nočem nič več videti. In zdaj se nikar ne poskušaj vleči za mano, ali pa bom moral dodati še en K. O. prejšnji vsoti.«

Ko se je Grace vrnila zvečer v hotel, je odkrila, da sta se Midge in Harrisa preselila v drugega. In ko je Midge naslednjo noč odšel iz mesta, je bil spet brez managerja in Mrs. Harris je bil brez žene.

VII

Tri dni pred Kellyjevo borbo v desetih rundah z Young Miltonom v New York Cityju je urednih športne rubrike lista »The News« naročil Joeju Morganu, naj napiše za ilustrirano nedeljsko izdajo dva ali tri tisoč besed o prvaku. Joe Morgan se je pojavil v Midgevih prostorih za trening v petek popoldne. Zvedel je, da Midge trenira na prostem, toda Midgev manager Wallie Adams je bil pripravljen poskrbeti za celo kopico podatkov o največjem boksarju stoletja.

»Poslušajmo, kaj veste,« je rekel Joe. »In potem bom nekaj poskusil zapisati.«

Tako je Wallie pognal kolesje svoje domišljije in pričel.

»Pravi fantek; to je vse, kar je; dečko kot se spodobi. Razumete? Niti sledu slabih navad. Nikdar še ni pokusil pijače v svojem življenju in najbrž bi mu postalo slabo, če bi jo povohal. Z rednim življenjem se je povzpel do tu, kjer je. Razumete? Ni domišljav, skromen je kot šolarka. Tako je miren, da ne bi nikdar mislili, da je boksar. In prej bi šel v ječo, kot da bi govoril o samem sebi.«

»Nobenega posla ni z njim, da ga držiš v kondiciji, ker je vedno pripravljen. Edina težava ki jo imamo z njim, je pripraviti ga, da napada te reveže, ki se borijo z njim. Boji se, da bo koga ranil. Razumete? Na vso moč se veseli te borbe z Miltonom, ker vsi pravijo, da je Milton korajžen. Mogoče se bo tokrat lahko malo sprostil. Ampak v zadnjih dveh srečanjih, ki jih je imel, fantje niso imeli hudih borb z njim. Ves čas se je zadrževal, ker se je bal, da bo koga ubil. Razumete?«

»Je poročen?« je vprašal Joe.

»Pravim vam, vedeli bi, da je poročen, ko bi ga slišali fantazirati o otrocih, ki jih ima. Njegova družina je gori v Kanadi na svojem letnem domu in Midge si silno želi, da bi prišel tja k njim. Bolj misli na ženo in otroke kot na ves denar na svetu. Razumete?«

»Koliko otrok ima?«

»Ne vem, štiri ali pet, mislim. Sami dečki in vsi čisto podobni očetu.«

»Je njegov oče živ?«

»Ne, stari mož je umrl, ko je bil on še deček. Ima pa v Chicagu zelo staro mater in mlajšega brata. Onadva sta prva, na katere misli po borbi, onadva in žena in otroci. In nikoli ne pozabi po vsaki borbi poslati stari gospe tisoč dolarjev. Namerava ji kupiti novo hišo takoj, ko mu bodo plačali za to srečanje.«

»Kaj pa njegov brat? Se misli tudi lotiti tega?«

»Gotovo, in Midge pravi, da bo prvak, preden bo star dvajset let. To je boksarska družina in vsi so pošteni in odkritosrčni kar se dá. Razumete? Neki partner, njegovega imena vam ne morem povedati, je nekoč v Milwaukeeju prišel k Midgeu in hotel, naj se Midge pusti premagati, ta pa mu je dal na cesti tak udarec, da oni zvečer ni mogel nastopiti. Tak je. Razumete?«

Joe Morgan je pohajkoval okrog tabora, dokler se ni vrnil Midge s svojimi trenerji.

»Eden od fantov pri The News,« je predstavil Wallie. »Pripovedoval sem mu tvojo družinsko zgodovino.«

»Vam je dal dobre podatke?« je spraševal oni.

»Cel zgodovinar je,« je rekel Joe.

»Nikar mi ne vzdevajte imen,« se je nasmejal Wallie. »Telefonirajte nam, če boste še kaj rabili. In bodite pozorni na nas v ponedeljek zvečer. Razumete?«

Zgodbo v nedeljski izdaji »News« je bralo na tisoče prijateljev moškega športa. Bila je dobro napisana in polna privlačnosti. Njene neznatne netočnosti so šle mimo neopažene, čeprav so jih trije bralci, poleg Wallie Adamsa in Midgea Kellyja, opazili in prepoznali. Tri trije so bili Grace, Tommy Haley in Jerome Harris in pripombe, ki so jih delali, niso bile za javnost.

Niti Mrs. Kelly iz Chicaga niti Mrs. Kelly iz Milwaukeeja nista vedeli, da je tak časopis kot »New York News«. In tudi če bi vedeli zanj in bi vedeli, da je v njem članek o Midgeu v dveh stolpcih, bi ga ne mogla kupiti niti mati niti žena. Kajti nedeljski izvod lista »The News« stane pet centov.

Joe Morgan bi brez dvoma lahko napisal točneje, če bi namesto Wallie Adamsa povprašal Ellen Kelly in Connija Kelly in Emmo Kelly in Lou Herscha in Grace in Jeroma Harrisa in Tommyja Haleya in Hapa Collinsa in dva ali tri točaje v Milwaukeeju.

Toda zgodbe, napisane po njihovih podatkih, urednik športne rubrike ne bi nikoli pustil v tiskarno.

»Recimo, da lahko dokažete,« bi rekel ta gentleman. »Če to tiskamo, nas bodo samo napadali. Ljudje ga ne marajo videti v slabi luči. Saj je prvak.«

Prevedel Janez Stanek

Pri domžalskih svobodarjih

Težki pogoji – lepi uspehi

Knjižnica izposodila 10.676 knjig

Predsednika domžalske »Svobode« nisem dobil doma. Bil je v dvorani, ki jo prav te dni obnavljajo. Svobodarji, domači tehniki in inženirji si prizadevajo, da bi iz tesnih prostorov napravili dvorano, ki bi bila za njihove potrebe dovolj velika. Ampak po ribniško, da bi stene razširili, ne gre. Lesene podpornike v dvorani bi radi odstranili, a jih zaradi šibke konstrukcije stropa ne smejo. Tako pač s skromnimi sredstvi preurejajo dvorano in oder, ki je brez najnujnejših pritiklin in za njihove potrebe premajhen.

Najbolj me je v Domžalah začudilo nezaupanje občinskega ljudskega odbora do »Svobode«. Občina upravlja z domom kulture, občina se boji izročiti »Svobodi« v upravo kino, ker po besedah tajnika Lenčka nima nobenega zagotovila, da bi poslej kino v redu posloval; občina je dala »Svobodi« samo 25.000 dinarjev za vso prosvetno dejavnost.

Domžalska knjižnica je med najboljšimi društvenimi knjižnicami v Sloveniji. Že samo za pomoč knjižnici bi bila podpora, ki jo je odobril občinski ljudski odbor, premajhna. Knjižnica ima vpisanih 1490 članov; v prvem polletju je nabavila 164 knjig ter ima zanje še nekaj dolga v knjigarni. Prizadevna knjižničarka tovarišica Privškova se trudi, da bi s skromnimi sredstvi čimbolj razširila zanimanje za dobro knjigo. Njena vnema je rodila že lepe sadove. Lansko leto je izposodila 10.676 knjig. S tako zadovoljivim uspehom se lahko ponaša le redko katera društvena knjižnica na Slovenskem. Tudi za to knjižnico je značilno, da je bilo izposojenih 7237 leposlovnih, 3302 mladinskih in samo 15 političnih, 62 strokovnih in 60 knjig v tujih jezikih. Bralci še vedno najraje segajo po leposlovju. Izmed 4654 izposojevalci je bilo 914 delavcev, 595 nameščencev, 792 gospodinj in 2348 mladine. Poleg denarnih težav ovirajo razvoj knjižnice še pretesni prostori. Soba, ki meri samo 6 metrov v dolžino in 3 in pol v širino, je za knjižnico s 4333 knjigami in 1490 vpisanimi člani občutno premajhna.

Moški in mešani pevski zbor vodi požrtvovalno pevovodja Habe. Profesor Habe je eden izmed tistih vnetih prosvetnih delavcev, ki jim je najbolj žal to, da se ne morejo pretrgati na več kosov. Poleg domačih dveh zborov, s katerima je naštudiral tri koncerte, vodi še pevske zbore v Ihanu, na Količevem in Viru pri Domžalah. Za občinski praznik, ki bo združen s proslavo dvajsete obletnice velike stavke v Količevem, bo zbor priredil samostojen koncert.

Če k uspehu knjižnice pridodamo še uspeh Ljudske univerze, ki je priredila 10 predavanj, organizirala stenografski tečaj in tečaj nemškega ter angleškega jezika, ki se bo v jeseni nadaljeval, potem lahko mirno rečemo, da je »Svoboda« v Domžalah na pravi poti. Vodstvo društva se zaveda, da je njihova glavna naloga — izobraževati in vzgajati svoje članstvo.

Igralska družina v pretekli sezoni res ni ponovila uspehov iz prejšnjih let, saj je imela samo dve premieri: Pretrovičev »Vozel« in K. Brenkove »Pravljico o bogatinu in zdravilnem kamnu«. Ko pa bodo za silo preuredili oder, bodo tudi igralci bolj poprijeli za delo.

Počasi, z velikim veseljem in ljubeznijo napreduje orkester in tamburaški zbor, ki ga vodi prizadevni glasbenik-samouk Anton Sameja. Okrog sebe je zbral same mlade ljudi. Delo z njimi je v začetku res težje, toda učitelj Sameja ve, da je zasejal zrna na plodna tla.

Mačehovsko pa so zapostavljeni šahisti. Kljub uspehom, ki so jih dosegli — na tekmovanju »Svobod« v Mariboru I. mesto, v Portorožu v skupini B 1. mesto — ne morejo dobiti v mestu sobe, kjer bi lahko igrali. Selijo se iz gostilne v gostilno in šahirajo ob številnih kibicih. Le njihova velika ljubezen do plemenite igre jim omogoča, da kljub nemogočim razmeram dosegajo tako lepe uspehe.

O tem in še o marsičem sva se pogovarjala s predsednikom Hvastjo. Težko bolan, si z vsemi močmi prizadeva, da bi njihova »Svoboda« dosegla še lepše uspehe.

Igor Pleško: Med poukom

Slovenski oktet v Angliji

Pred kratkim se je vrnil z uspešnega tekmovanja na festivalu v Llangollenu slovenski oktet, ki je na tej prireditvi častno zastopal našo domovino. V močni mednarodni konkurenci je bil naš oktet po izjavah časopisnih kritikov in enodušnem priznanju občinstva najboljši ansambel na festivalu. Slovenski oktet je bil prvi slovenski ansambel, ki je sodeloval na mednarodnem tekmovanju, njegov nastop so prenašali po televiziji, posebej je bil povabljen na snemanje v znano londonsko radijsko postajo BBC.

Ob vsem tem nas najbolj čudi to, zakaj ta oktet tako poredko slišimo v našem radiu. Mar ne bi bilo bolje in pravičneje, da pogosteje slišimo naš najboljši oktet?

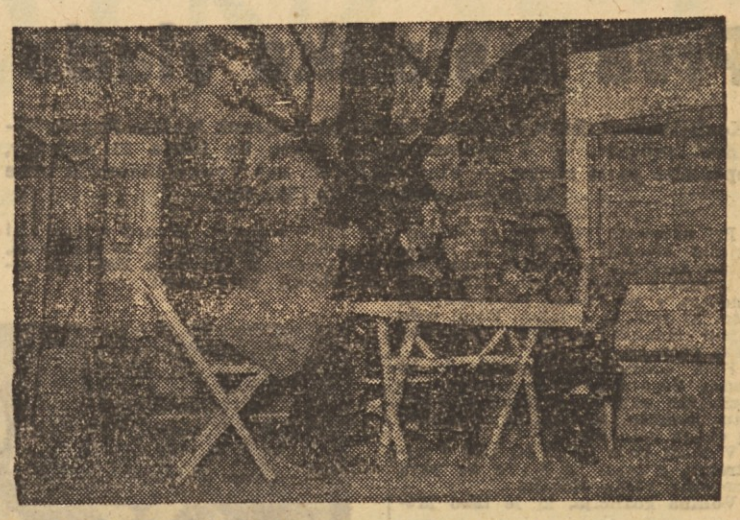

Prizor iz operete »Vaška komedija«

KNJIGA, KI JO BOMO Z VESELJEM BRALI

Ernest Hemingway: Starec in morje

Ernest Hemingway je eden izmed redkih velikih pisateljev, ki požanjejo velik del slave še pred smrtjo. Priznan od sodobnikov, nagrajen z najvišjo — Nobelovo nagrado, preveden v številne jezike, je Ernest Hemingway najbolj znana pisateljska osebnost našega časa. Ko so ga ob prejemu Nobelove nagrade obsuli z vprašanji, je slavni pisatelj romana »Komu zvoni« o svojem romanu »Starec in morje« odgovoril: »Tolikokrat sem predelaval »Starca in morje«, da sem bil na koncu popolnoma nezadovoljen z romanom. Srečo je treba imeti, da napišeš dobro prozo — in jaz sem imel srečo, ko sem pisal to knjigo...«

Roman »Starec in morje«, ki se nam zdi kot daljša novela, so začeli primerjati s Homerjem zaradi njegove epične širine, izredne preprostosti, ki je tako značilna za prva dela evropske antike. Zgodba tega kratkega romana je zelo preprosta. Stari ribič Santiago se z velikim upanjem odpravi na morje. Že štirinosemdeset dni je križaril po morju, ne da bi kaj ujel. Naposled je le opazil veliko ribo, ki ga vleče daleč na odprto morje; ko jo po dolgih borbah le priveže k čolnu, je njegov trud poplačan. Toda ko se z njo vrača k obali, mu jo obžro morski psi, tako da pripelje v pristan samo okostje.

Iz te preproste zgodbe je ustvaril Hemingway veliko umetnino.

Ker pa bi bil sam ta roman za izdajo prekratek, se je Državna založba Slovenije odločila, da bo poleg njega izdala še izbor Hemingwayjevih novel. Tako smo dobili v prevodu Janeza Gradišnika dokaj zaokrožen izbor Hemingwayjeve proze iz vseh razdobij njegovega ustvarjanja.

Tudi za ta krajša dela je značilen drzen eksperimentatorski poizkus, kako bi prelomil z ustaljenim načinom pisanja, kako bi povedal po svoje in najboljše. Značilno za pisateljeva krajša dela je, da gradi zgodbo na dialogih, da so opisi kratki, zgoščeni, da se skuša avtor dvigniti nad dogodek ter ga opisati čimbolj nepristransko in na videz neprizadeto. Svojim zgodbam ne daje zaključkov, poredko razmišlja z junakom, pač pa ga s skopimi potezami zapleta v najbolj dramatična dejanja. Zaradi teh prizadevanj marsikatera novela izveni preveč suho; površnemu bralcu, navajenemu, da zanj avtor razmišlja in daje zgodbi pričakovane zaključke, tak način pisanja sprva ne bo povšeči. Hemingwaya je treba večkrat brati in z njim razmišljati o življenju in ljudeh, včasih pa tudi brez njega.

V zbirki so bralcu najbolj razumljive zgodbe iz pisateljeve mladosti »Indijansko taborišče«, »Deset Indijancev« in »Nekaj se je končalo«, ki so ubrane na temo prve pisateljeve zbirke. V večini nadaljnjih zgodb obravnava pisatelj odnose med moškim in žensko. Izmed teh sta najbolj dognani noveli »Sneg na Kilimandžaru« in »Kratko srečno življenje Francisa Macombra«. V prvi obravnava Hemingway pisatelja, ki se je poročil z bogato Američanko, ki mu je omogočila udobno, brezskrbno življenje, obenem pa omrtvila njegovo voljo do pisanja. V zadnjih trenutkih, ko pričakuje smrt, pisatelj spozna, da je bilo to življenje zavoženo. Tudi druga zgodba obravnava nesrečen konec zakona zaradi bogastva.

Izmed krajših zgodb je najboljša »Starec ob mostu«. Na dobrih dveh straneh nam avtor z veliko umetniško silo popiše žalostne posledice vojne.

Poleg romana »Starec in morje« je v zbirki najlepša novela »Prestolica sveta«. V njej avtor pripoveduje o dečku, ki je želel postati matador, a je nesrečno umrl, še preden je uspel uresničiti le del svojih sanj.

Težko je v skopih besedah poročati o tako lepi knjigi. Veliko bolj hvaležno je — knjigo prebrati!

„KARNEVAL“

Vesela zgodba o Rogonoscu

Ker so zadnje čase filmske komedije, ki imajo v sebi nekaj soli, zelo redke, smo z zanimanjem pričakovali nastop našega starega znanca Fernandela v »Karnevalu«. Tokrat Fernandel ni »blestel« v ceneni mimiki, kamor ga včasih »vtaknejo« filmski producenti, niti se ni izživljal v situacijski komiki. V »Karnevalu«, ki ga je režiral Henri Vernuil, je Fernandel tolmačil prezaposlenega arhitekta, ki mu je žena nasadila rožičke. Pričakovala je, da bo mož takoj zahteval ločitev, ona pa bo lahko »zletela« v objem svojemu zalemu ljubimcu. Fernandel pa se je proti pričakovanju navidezno vdal v usodo. Postal je na svoje »rogonoštvo« celo ponosen. Na balkon je obesil napis »Rogonosec I. razreda«. To njegovo dejanje je vzbudilo veselje pri preprostih meščanih, hudo kri pa pri varuhih morale. Delegacija uglednih mož, izmed katerih je eden že dolgo rogonosec, je hotela pregovoriti arhitekta-Fernandela, da bi raztrgal napis in skušal vso stvar prikriti. Toda njihova prizadevanja so propadla, kakor tudi prizadevanja psihiatra, ki naposled ugotovi, da je arhitekt čisto pameten mož. S svojo trmo, da bo izpeljal vso stvar do kraja, si pridobi precej prijateljev, ki so pripravljeni sodelovati na karnevalu kot rogonosci.

Ob tej zgodbi se nam razkriva vrsta značajev, vrsta nemoralnih braniteljev morale. Duhoviti dialogi pisca scenarija — Marcela Pagnola, nas spravljajo v smeh in drže v napetem pričakovanju, kako se bo ta sila zapletena zgodba končala. Z nevsiljivo, človeško toplo komiko nas vodi Fernandel preko nevarnih čeri. Srečno se je rešil vseh pasti, ki bi ga utegnile zapeljati v vulgarnost. Na koncu pa nas avtor kot glavni junak presenetita: Pričakovali smo konec v stilu celotne zamisli, avtor pa je hotel konec pridvigniti in mu dati kar najbolj čustven, topel zaključek. Zdi se nam, da bi bilo bolje, da bi ostal zvest zgodbi in jo tudi temu primerno končal. Toda, kaj hočemo. Okusi, težnje po umetniški obdelavi vsakega motiva, so pač različne.

Bogastvo ljudske umetnosti

Razstava panjskih končnic v Jakopičevem paviljonu

V juliju so v Jakopičevem paviljonu priredili prvo razstavo poslikanih panjskih končnic. To so majhne slike, saj predstavlja vsaka samo eno stran lesenega panja. Tembolj pomembne so te podobe zato, ker nam pripovedujejo o življenju našega kmeta. Edino slovenskemu čebelarju je prišlo na misel, da bi desko na lesenem pravokotnem panju olepšal s sliko. Povsod drugod so to končnico kvečjemu poslikali enobarvno. Razstava v Jakopičevem paviljonu kaže, kako zelo je bil slovenski ljudski slikar domiseln, kako živo je občutil vse življenje okrog sebe in koliko je bilo v njem oblikovalne moči. Slovenci smo lahko na svoje končnice ponosni.

Pričujoče slike so po večini iz prejšnjega stoletja. Seveda v Jakopičevem paviljonu niso razstavili vseh končnic, ki jih hranijo naši in tudi nekateri drugi (avstrijski) muzeji. Tudi ta naša razstava prepričevalno kaže, kako veliko je bogastvo ljudske umetnosti.

Naslikani predmeti so zelo mnogovrstni. Nekaj slik predstavlja čebelarje pri delu, druge — delo na polju, pastirje, godce v krčmi, glumače, ki na vrvi razkazujejo spretnost, vojake in bitke. Nekatere teh slik se stalno ponavljajo, na pr. boj med Lambergarjem in Pegamom, »babji mlin«, kjer na eni strani prihajajo stare ženske, na drugi pa odhajajo mlade. Ponavlja se tudi »boj za moške hlače«, brus, kjer »hudič babi jezik brusi« in drugi, kjer ženske preganjajo samega hudiča, ki jim je kdo ve zakaj ukradel lonec. Nekaj teh slik predstavlja pretepe. Na eni teh končnic so naslikane tri ženske, ki se očitno hočejo maščevati moškemu, ker je vse tri varal. Upodobljena je žena, ki je zaklenila svojega moža v kurnik, da lahko potem nemoteno je in pije s svojim ljubčkom.

Za nas so posebno mikavne in značilne končnice, kjer se je kmet ponorčeval. Nekajkrat je naslikano, kako se dva kmeta prepirata za kravo, ki jo molze — advokat. Na eni teh slik prevže kmet patru bero, ki je očitno zelo bogata, saj sestoji iz vreč, polnih denarja. Patru je stvar videti prav neprijetna... Na nekih starejših končnicah je naslikan Luter s svojo Katrco, kako ju črne rogate hudobe peljejo v pekel. Na neki novejši končnici pa je začetnik »krivoverskega« luteranstva zamenjan kratkomalo z — gospodo, ki jo hudobe peljejo v pekel. Ni si težko misliti, zakaj je kmet tako mislil. Prav tako razumemo, zakaj so na tolikih končnicah upodobljene živali: medved, lisica, srne, jeleni in zajci, ki — lovca nesejo k pogrebu. Ni težko razumeti, da si je kmet, ki je končnice slikal, želel, da bi on sam, ki ga je gospoda zalezovala, kakor da bi bil divjačina, lahko to isto gospodo nesel k »večnemu počitku«. Podoben pomen imajo različne živalske basni.

Seveda ne manjka svetih podob, nasprotno — posebno starejše končnice jih kažejo dosti. Kmet je že zato prav rad slikal svetnika na končnico, da bi mu prinesel srečo. V mnogih primerih se podoba iz svetega pisma, recimo motiv Noetove barke, spremeni v veselo, pisano komedijo, kjer je slikar izrazil svoje veselje nad svetom in nad redom, ki bi moral v njem vladati. Tudi »svete« podobe na končnicah imajo svoj posvetni pomen in so že zato vredne največje pozornosti.

Končnice so zelo lepe. Ljudski umetnik je bil v mnogih primerih resničen mojster. Včasih je risba okorna — vendar je tudi takrat izrazita, občutena in zato vredna pozornosti kot umetnina. V vseh primerih so barve teh slik čudno lepe in izbrane. Različni tujci, ki so si ogledali razstavo, so bili presenečeni nad umetniškim bogastvom teh preprostih slik, ki ne zaostajajo za bogato slovensko narodno pesmijo. Tem večja je dolžnost vsakega slovenskega delovnega človeka, da si vsaj enkrat ogleda te slike. Saj gre tudi tu za neke vrste duševni zaklad, ki so si ga ljudje pridobili v času fevdalne in kapitalistične odvisnosti — v tem primeru za edinstvene stvaritve naših kmetov, našega lastnega slovenskega naroda.

BRANKO RUDOLF

Razstava panjskih končnic — Babji špetir

Tretja številka »Borov«

»Bori«, revija za književnost in kulturo, ki si prizadevno utira mesto v razgibanem slovenskem revijalnem življenju, dobiva svojo podobo in upravičenost do obstoja. Čeprav tri številke v življenju revije ne pomenijo dosti, vseeno lahko zapišemo, da je tretja številka »Borov« upravičila naša zaupanja.

V tej številki so močno zastopani prozaiki, ki objavljajo kar štiri dela. Dane Lokar, novo ime v našem leposlovju, kaže v prvem delu novele »Karambol ob zori«, da kljub prizadevanju še ni prišel preko začetniških težav. Vse prerad se še izgublja v neznačilnih podrobnostih, ki razbijajo in vodenijo zaokroženost in plastičnost zgodbe. Marsikaj bi lahko povedal krajše, manj nadrobno, a bi dosegel s tem večjo jasnost zgodbe, kakor tudi značajev, ki jih opisuje. Lojze Kovačič objavlja kratko črtico iz vojaškega življenja »Ibkar«. S svojstvenim, zgoščenim opisom nam plastično naslika srečanje dveh vojakov z majhnim šiptarskim dečkom. Opazen napredek je pokazala Irma Kacin z novelo »Maščevanje«. Medtem ko so njene »Slike« v drugi številki neurejene, je zadnja novela lep obet za prihodnost. V njej nam je Irma na svojstven način, z izklesanimi dialogi, jedrnatimi opisi, včasih malce pregrobo, opisala maščevanje nezakonske hčerke nad bogatim očetom.

Med številnimi objavljenimi pesmimi so najboljše pesmi Mihe Klinarja »Rekla si« in »Hrepenenje« ter Boža Levca »Pomladna«.

Paberki o delu »Svobod«

Dramska družina »Svobode« v Sevnici je uprizorila v počastitev desetletnice naše svobode komedijo »Kranjski komedijanti«.

V okviru Ljudske univerze je »Svoboda« v Bohinjski Bistrici organizirala delavski tečaj. Obiskuje ga 25 delavcev. Predavajo člani Ljudske univerze in profesorji.

Prav tako so organizirali tridnevni maskerski tečaj, ki ga je vodil masker ljubljanske drame tov. A. Cecič.

Neosnovana je bila bojazen, da občinstvo ne bo razumelo te igre. Dvakrat nabito polna dvorana je dokazala, da so bili gledalci z igro zadovoljni.

Na zaključku jubilejnih svečanosti je ob 200-letnici zagorskega rudnika gostovala ljubljanska Drama s Shakespearovo dramo »Romeo in Julija«. Letno gledališče je napolnilo okrog 5000 ljudi. Mnogi pa so žalostni zapuščali prireditveni prostor, ker ni bilo nobenih prostih mest. Tolikšna zavzetost za umetniške prireditve je plod nekajletnega nesebičnega dela in vzgajanja zagorskih »Svobod«. Zato besede tovariša Staneta Severja, da ljubljanska Drama pri svojih prireditvah že dolgo ni imela toliko navdušenega občinstva kot v Zagorju, niso pretirane.

»Svoboda« Celje, odsek Zagrad-Polule je pred kratkim uprizorila Mikek-Cererjevo veseloigro »Vaška komedija« v dvoranj »Svobode« v Zagradu. Občinstvo je bilo zelo zadovoljno, tako da so morali igro štirikrat ponoviti. Polovica igralcev je bila iz delavskih vrst in je nastopala prvikrat.

Pri proslavi desetletnice osvoboditve je društvo sodelovalo z recitacijskimi točkami, pevci »Svobode« iz Gaberij pa so pod vodstvom tovariša Ferlinca dopolnili program s pevskimi točkami.

Prva malajska vlada

Koalicija malajskih, kitajskih in indijskih strank Malaje je prepričljivo zmagala. — V zakonodajnem svetu bo imela 51 sedežev, opozicija pa le enega. — Vlada zahteva, naj Velika Britanija vrne Malaji neodvisnost do 1959. leta

Pri nedavnih volitvah na Malaji, angleški koloniji v Aziji, je dobila volilna koalicija malajskih, kitajskih in indijskih nacionalnih strank 51 mandatov v malajskem zakonodajnem svetu, ki ima 52 sedežev. Edini opozicijski mandat je dobila malajska otoška stranka.

Pred volitvami so mislili, da bo stranka Negara sestavila najmočnejšo opozicijsko skupino v zakonodajnem svetu. Stranka Negara pa ni dobila niti enega mandata.

V vladi bodo imeli Malajci 6 ministrstev, Kitajci pa 3. To bo prva nacionalna vlada Malaje.

Volilna koalicija, ki je tako prepričljivo zmagala, je med pripravami za volitve obljubila, da bo zahtevala, naj Velika Britanija do 1959. leta vrne Malaji neodvisnost.

Socialisti Čila nas bodo obiskali

Sredi avgusta bo prispela v Jugoslavijo uradna delegacija socialistične stranke Čila, ki jo bo vodil generalni sekretar čilskih socialistov Aniseto Rodriguez Arenas. V delegaciji bo tudi Oskar Weiss, predsednik zunanjepolitične komisije socialistične stranke Čila. Delegacija čilskih socialistov bo ostala v Jugoslaviji mesec dni, kot gost naše Socialistične zveze.

Policijska racija v francoskem Maroku, kjer je vzplamtel osvobodilni boj

Kriza v indijski socialistični stranki

Indijski socialistični stranki grozi resna kriza. Dr. Lohia, znan indijski socialistični voditelj, ki so ga pred nedavnim izključili iz stranke, ker se ni strinjal s strankino uradno politiko podpiranja pozitivnih ukrepov kongresne vlade, namerava do konca letošnjega leta ustanoviti svojo stranko. Dr. Lohia trdi, da bo njegove opozicijske poglede podprlo najmanj 60 % indijskih socialistov.

Težko je reči, koliko so te napovedi resnične in če delovanje dr. Lohie, ki tako zagrizeno nasprotuje sedanji indijski vladi, vsaj malo koristi socializmu v Indiji. Več o tem nam bo povedala bodočnost.

Mednarodni seminar o problemih socializma

Te dni se je začel v Zadru mednarodni seminar o problemih socializma. V Zader je že prispelo več kot 60 mladih socialistov iz raznih dežel sveta. Seminar bo trajal do 12 avgusta.

SINGAPUR ZAHTEVA SVOBODO

Singapurska zakonodajna skupščina je poslala britanski vladi spomenico, v kateri izjavlja, da je končno le nastopilo obdobje, ko lahko angleška vlada izroči vso oblast singapurskemu ljudstvu.

Za resolucijo, ki med drugim zahteva tudi novo ustavo in avtonomno vlado, je glasovalo 28 poslancev. Eden je glasoval proti, trije pa so se glasovanja vzdržali.

Iz pariškega predmestja... Oče se je vrnil z dela

V DUHU ZAKLJUČKOV ŽENEVSKE KONFERENCE

DOBRE NOVICE

O kitajsko-ameriških razgovorih v Ženevi, o napovedanem obisku najvišjih sovjetskih državnikov v Angliji in še o nekaterih vzpodbudnih pojavih v mednarodnih odnosih

Največji uspeh ženevskega sestanka je novo vzdušje, vzdušje sporazumevanja in mirnega reševanja vseh perečih odprtih vprašanj, ki se je pred tedni uveljavilo v ženevski Palači narodov. To vzdušje, ki ga je pozdravilo vse miroljubno človeštvo, pa po sestanku velikih štirih ni zamrlo. Celo okrepilo se je z novimi vzpodbudnimi pojavi v mednarodnih odnosih.

Ne mislimo, da bo šlo sedaj, ko so se veliki štirje v Ženevi tako prijateljsko pogovarjali, vse kot po loju. Veliko bo še težav, ki bodo zavirale pohod miroljubnih sil. Še so težave, stare in nove, ki negativno vplivajo na mednarodno vzdušje. Naj omenim le pokolje v Alžiru in Maroku, nemire in krizo v Saigonu, sestrelitev izraelskega letala nad Bolgarijo in še druge spore, nesporazume in krize

Ti oblački pa niso zakrili sonca. In to krepi naše zaupanje, da poti nazaj, v hladno vojno, ni več.

Pretekli ponedeljek so se začeli v ženevski Palači narodov razgovori med ameriškim in kitajskim veleposlanikom. Predstavniki Združenih držav Amerike in Ljudske republike Kitajske so torej le sedli za skupno mizo. Dnevni red sestanka je dokaj preprost. Ima le eno točko: »Vrnitev civilnih oseb obeh dežel v njihovo domovino in druga praktična vprašanja, ki jih je treba urediti med obema deželama«. Teh »praktičnih vprašanj« pa je veliko. Ameriško-kitajski razgovori bodo uspeli, če bodo ustvarili ugodno vzdušje za njih reševanje.

Tik pred začetkom razgovorov v Ženevi je govoril Ču En Laj. Zavzel se je za ustanovitev varnostnega pakta azijskih in pacifiških dežel ter za mirno poravnavo vseh spornih vprašanj, ki škodujejo odnosom med Ljudsko republiko Kitajsko in Združenimi ameriškimi državami.

Obenem pa so na Kitajskem izpustili iz zaporov 11 ameriških letalcev, ki so jih obsodili kot vohune.

V poženevskem obdobju so torej stopili nekoliko v ospredje azijski problemi. To je koristno, saj bi rešitev nemajhnih sporov, ki zastrupljajo ozračje v Aziji, koristila vsemu svetu. Tam in tukaj, v Aziji, Evropi, Afriki in povsod po svetu, naj se krepi ženevski duh in mir bo zagotovljen.

Precejšnje zadovoljstvo je povzročila tudi novica, da bodo drugo pomlad obiskali Veliko Britanijo najvišji sovjetski voditelji. S tem v zvezi so se pojavile tudi govorice o obisku sovjetskih državnikov v Združenih ameriških državah in ameriških državnikov v Sovjetski zvezi. Tudi v Kanadi govore, da bi radi sprejeli sovjetske državnike.

Vse to in še marsikaj drugega, kar v tem kratkem sestavku nisem mogel zabeležiti, je v preteklem tednu ugodno vplivalo na pomiritev mednarodnega vzdušja, na ustvarjanje duha sporazumevanja in enakopravnega prijateljskega sodelovanja med narodi.

PRED ZDRUŽITVIJO KANADSKIH SINDIKATOV

V enotnosti je moč

Napori, da bi združili dve največji ameriški sindikalni organizaciji (AFL in CIO), so ugodno vplivali na podobne težnje v Kanadi. Tudi tam imajo dve veliki sindikalni organizaciji, ki sta doslej delovali ločeno in sta v medsebojnih spopadih izgubljali moči, ki jih presneto potrebujeta za boj proti izkoriščevalcem. Nova, enotna sindikalna organizacija kanadskih delavcev se bo imenovala Kongres dela Kanade.

Pred dnevi je bila v Kanadi letna skupščina Kongresa dela in obrtništva (ene izmed dveh največjih sindikalnih organizacij), ki je sklenila podpreti napore za enotnost kanadskega sindikalnega gibanja.

Na skupščini so razpravljali tudi o vedno večji nezaposlenosti, o socialnem in bolniškem zavarovanju, o pokojninah, otroških dodatkih in podpori nezaposlenim, o stanovanjskem vprašanju, vajencih, plačah in drugih važnih problemih.

V Vietnamu, indokitajski deželi, kjer je osem let divjal osvobodilni boj, še vedno ni miru. — Še delujejo sile, ki nasprotujejo mirni združitvi dežele. — Straža na meji med svobodnim Severnim Vietnamom in južnim delom dežele, kjer s podporo mednarodnih nazadnjakov vlada reakcionarna diktatura

O VZROKIH UPORA V SEVERNI AFRIKI

ALŽIRSKA KRIZA

V preteklem tednu so v francoskem parlamentu spet enkrat razpravljali o položaju v Alžiru. Poslanci, ki zastopajo francoske kolonialne kroge in francoske priseljence v Severni Afriki, so zahtevali, naj vlada »z vsemi razpoložljivimi sredstvi« uniči uporniške enote in osvobodilno gibanje. Socialisti, komunisti in drugi napredni poslanci pa so grajali njihovo stališče in se zavzemali za pravice severnoafriških domačinov.

Christian Pineau, socialistični poslanec in predsednik parlamentarne komisije, ki je pred nedavnim obiskala Alžir, je grajal vladne akcije v Alžiru in poudaril, da se je razmeroma neznatna sila upornikov uspešno postavila po robu 120.000 francoskim vojakom. To je dokaz, da uživajo alžirski uporniki podporo vsega prebivalstva — je dejal Pineau.

Francoska vlada meni, da bi morali izredno stanje, ki so ga proglasili v začetku aprila, podaljšati še za šest mesecev. Temu se upirajo napredne skupine v parlamentu, ki poudarjajo, da je politika »trde roke«, kot imenujejo francosko nasilje v Alžiru, doživela neuspeh. Partizanov je več kot jih je bilo spomladi, njih akcije so širše in boljše organizirane, upor, ki so ga hoteli zadušiti z nasiljem, je prerasel v množično ljudsko gibanje za osvoboditev.

Odnos Francije do Alžira je zasnovan na načelu: »Alžir — to je Francija.« Zato so se vse francoske vlade trudile, da bi zadušile vsako gibanje Alžircev, ki se je zavzemalo za nacionalno osvoboditev. Leto dni po drugi svetovni vojni so prepovedali alžirsko Narodno stranko, letos so razpustili Gibanje za zmago demokratičnih pravic. Zaprli in internirali so skoro vse alžirske voditelje.

Domačini žive bedno, brezpravno življenje, čeprav jim ustava zagotavlja enakopravnost. Francoski priseljenci so si prilastili dobro polovico obdelovalne zemlje. Najboljša zemlja je njihova last. Evropski zemljiški posestniki imajo povprečno 125 ha zemlje, domačini pa le 14 ha. Nad milijon kmetov domačinov, ki nimajo svoje zemlje, dela na plantažah francoskih veleposestnikov. Industrije je zelo malo, ljudi je veliko, na vaseh je revščina in zato se ljudje selijo v Francijo. Pa tudi v Franciji slabo žive, kjer so večinoma nekvalificirani delavci.

Vse to vpliva na razpoloženje v Alžiru, na odnos Alžircev do Francije. Nasilje francoske policije in kolonialnih krogov je položaj še poslabšalo. Izbruhnila je vstaja, ki se je izredno hitro razširila. Francija je poslala v Alžir ogromno vojakov. V bojih, ki divjajo v tej nesrečni deželi, uporabljajo tanke, topove in letala. Rednih francoskih vojakov je v Alžiru 120.000. S policijo in drugimi enotami jih je kakih 200.000. Upornikov pa je le nekaj tisoč. In vendar jih ne morejo uničiti, zakaj ljudstvo jih podpira.

Francoska vlada ne bo mogla rešiti »alžirske krize« z administrativnimi ukrepi, niti z vojaškimi in gospodarskimi, ki koristijo predvsem francoskim priseljencem. Alžirsko in vso severnoafriško krizo bodo v Parizu rešili le s popuščanjem nacionalnim težnjam prebivalcev Severne Afrike, z gospodarsko pomočjo in takimi socialnimi ter gospodarskimi reformami, ki bi koristile delovnim ljudem teh nemirnih dežel.

NAŠA PARLAMENTARNA DELEGACIJA ODPOTOVALA V SOVJETSKO ZVEZO

Koristen obisk

V ponedeljek je odpotovala v Sovjetsko zvezo jugoslovanska parlamentarna delegacija. Delegacija jugoslovanskih parlamentarcev bo dva tedna gost Vrhovnega sovjeta Sovjetski zveze.

Pred odhodom z zemunskega letališča je vodja delegacije dr. Vladimir Bakarič izjavil, da potujejo jugoslovanski parlamentarci v Sovjetsko zvezo na povabilo Vrhovnega sovjeta ZSSR. »Menimo,« je dejal tovariš Bakarič, »da je ta obisk prikladen način za odstranitev medsebojnega nezaupanja, za izmenjavo mnenj in za upostavitev boljših stikov. Zelo smo žadovoljni, da bomo sodelovali v tem prizadevanju.«

Razen dr. Vladimira Bakariča so v Sovjetsko zvezo odpotovali ljudski poslanci Rista Antunović, Paško Romac, ing. Slavko Papler, Djoka Pajković, Raja Nedeljković, Boris Ziherl, Franc Simonič, Cvijetin Mijatović, Halid Mešihović, Vicko Krstulović, Greta Kavaj, Franjo Gaži, Bosa Cvetić, Miljan Neoričić, Vidoje Smilevski in Gojko Garčević.

Glasilo sindikatov Slovenije. Izdaja Republiški svet Zveze sindikatov za Slovenijo. Odgovorni urednik France Boštjančič. Tisk Tiskarne »Ljudske pravice« v Ljubljani. Naslov uredništva in uprave: Ljubljana, Cufarjeva ulica 1 - Dom sindikatov. Telefon: uredništvo in uprava 32-031, uredništvo 32-538, uprava 30-046. Poštni predal 284. Račun pri Mestni hranilnici v Ljubljani 601-305-1-221. List izhaja vsak petek. Rokopisov ne vračamo. Mesečna naročnina 40 din, četrtletna 120 din, polletna 240 din, celoletna 480 din; posamezna številka 10 din.

OKNO V SVET

Četrti kongres Socialistične internacionale

(Pismo iz Londona)

(Nadaljevanje in konec)

Tretje žarišče nesporazuma med angleškimi in »kontinentalnimi« (t. j. evropskimi) socialisti je nastalo v zvezi z bodočnostjo združene Evrope. Referat je prebral Guy Mollet pod naslovom »Evropsko sodelovanje«. Avantgardna vloga francoskih socialistov za združitev Evrope je znana. Vendar globlja analiza daje tej internacionalistični borbi francoske socialistične stranke določen francoski nacionalni (!) prizvok in interes. Z združitvijo Evrope namreč vidijo mnogi Francozi zmanjšanje strahu pred novo, močno, samostojno Nemčijo. Cilj Francozov je vedno bil, da vežejo Nemčijo na druge države (predvsem Veliko Britanijo) in tako dušijo porajajoči se nemški militarizem, ekspanzionizem »nach West und Osten«. Ker pa je Maginotova linija ali Rokavski preliv geografska razlika, angleški strah pred Nemčijo še ni tako velik in od tod tudi manjša naglica za združitev Evrope (poleg drugih momentov, kot na primer obstoj angleškega imperija itd.).

Guy Mollet je obžaloval, da je proces združevanja Evrope nekako zastal in da danes praktično deluje le »Evropska premogovna in jeklarska skupnost«. Nasprotno pa Herbert Morrison, bivši angleški zunanji minister, ni bil žalosten zaradi te počasnosti. Duhovito je odkrival romantiko ter pogosto doktrinarnost in »principielnost« francoskih socialistov. Z njemu podobno duhovitostjo in ironijo je pripovedoval delegatom in gostom, da angleški laburisti ne ljubijo mnogo konferenc, govorov, »mašinerije«, sprejemanja splošnih principov in ne revolucije. V sedem sto letih »angleške demokracije« so v Angliji obglavili le enega kralja, enega pa deportirali. Medtem ko se Francozi radi hitro ogrevajo za splošna načela, v konkretnosti pa teh načel ne izvajajo (na pr. EOS), pa — po zatrjevanju Morrisona — Angleži postopajo malo počasneje, v stvarnosti pa delajo za konkretno in logično sodelovanje. Ob vzkliku Guy Molleta »non« se je Morrison z angleško vljudnostjo opravičil, da bo vesel, če se bo dokazalo, da je napačnega mišljenja. Morrison se je izrazil proti naddržavni vsebini »Evropske skupščine« kot nekemu evropskemu parlamentu. »Bodite vedno malo počasnejši, da bomo šli lahko vštric,« se je z vljudnim nasmehom obračal h »kontinentalnim« socialistom.

Nerazvite dežele in bodočnost OZN

Novo navzkrižje mnenj se je pojavilo z obravnavanjem problemov azijskih in afriških dežela. Prvi nesporazum je povzročila dr. E. Summerskill, ki je po pripoznanju Ču-En-Laja in drugih za »feministe« kritizirala izraelsko vlado zaradi arabskih beguncev, kar je izzvalo protestni odgovor izraelskega delegata in narekovalo celo intervencijo predsednika. Naslednjega dne so azijski delegati (pa tudi francoski delegat) načeli bolj pozitivna in pereča vprašanja. Indijski delegat je, na primer, govoril o Mednarodni banki, ki deluje pod vplivom dinamičnega kapitala in noče dati nerazvitim deželam posojil (na pr. Burmi). Vemo pa, da je osnovni problem razvoja nekdanjih kolnij — pomanjkanje kapitala, ki ga s strahotno eksploatacijo odvzemajo matične dežele z obrestmi, dividendami in podobno. Predstavnik Azijske socialistične konference je pokazal tudi, kako samopašno gospodarijo nekatere kolonialne države — skrbnice samoupravnih teritorijev in to v »imenu OZN«. Nočejo dati niti podatkov o socialnem in gospodarskem položaju teh prebivalcev, ki živijo v težki bedi. Ameriški »gost« se je zatem po ameriško razburil nad stalnim ponavljanjem azijskih delegatov o dveh blokih, o kolonializmu in imperializmu. Treba je govoriti le o — »totalitarizmu«. Jasno, pod to kvalifikacijo spadajo potem le Sovjetska zveza, Kitajska itd., in v ničemer ZDA, ki na primer izvajajo kolonialno politiko v Južni Ameriki. Urugvajski gost pa je kot nalašč prikazal, kako živ je še pojem imperializma in kolonializma, ko po zaslugah ameriških monopolov živi južnoameriško ljudstvo v revščini in brezpravju.

Kar se tiče sprememb statuta OZN, so tudi nastala nesoglasja. Razprava se je zatem razširila še na druga vprašanja. Norveški delegat Fin Moe se je izrazil za nekatere spremembe in umerjeno kritiziral veto v Varnostnem svetu. Danski delegat pa je vstal proti spremembam. Po njegovem mnenju bi odprava pravice veta le povečala nasprotja članic in poslabšala položaj te svetovne organizacije. To mnenje je ostro grajal ameriški predstavnik. Potem pa je dodal, da je treba izgnati iz Varnostnega sveta Čangkajškovega predstavnika in njegovo mesto dati Indiji, ne pa Kitajski. Tudi predstavnik Azijske socialistične konference se je izrazil proti vetu in za načelo enakosti in univerzalnosti (t. j. za sprejem vseh držav v OZN).

Kakšni so zaključki kongresa

Približna vsebina sklepov IV. kongresa je naslednja:

1. Socialistična internacionala pozdravlja razgovore štirih velesil, »celo če sovjetska vlada gleda nanje kot taktično in začasno geslo«.

2. SI pozdravlja rešitev avstrijskega vprašanja.

3. Sedaj je na vrsti združitev Nemčije, ki naj se svobodno pridruži katerikolim mednarodnim organizacijam.

4. Kar se tiče združitve Evrope, bodo socialistične stranke dajale nadaljnjo podporo OEEC (organizacija evropskega ekonomskega sodelovanja), »Evropskemu svetu« kot informacijskemu centru za izmenjavo gledišč in forumu za vsklajevanje nacionalnih zakonodaj. Socialisti pozivajo še druge dežele, da se pridružijo »Evropski premogovni in jeklarski skupnosti«. Poleg teh organizacij se je sedaj ustanovila tudi »Zahodnoevropska unija«, katere kontrolni organi oborožitve in drugi organi lahko dajo pozitivne rezultate.

5. Socialistično gibanje podpira svobodo, socialno pravičnost, varnost vseh evropskih narodov, torej tudi vzhodnoevropskih. — Emigrantski gostje pa s tem niso bili zadovoljni in so zahtevali vključitev vsaj lanskoletne brüsselske formulacije, ki se zavzema za »polno povrnitev svobode v vzhodnoevropskih državah«. Po intervenciji francoskega in angleškega delegata popravek ni bil sprejet.

6. SI predlaga ustanovitev posebnega fonda pri OZN za ekonomski razvoj (SUNFED), ki bi se lahko ustanovil z znižanjem oborožitvenih stroškov. Nadalje se SI zavzema za pravilno rešitev arabsko-izraelskega spora, za vključitev pekinške vlade v OZN, za umik Čangkajškovih čet z obalnih otokov, za izvedbo premirja v Vietnamu in podobno.

7. Na iniciativo Azijske konference se ustanavlja poseben fond za izdajanje socialistične literature, v katerem sodeluje tudi jugoslovanska Zveza komunistov, čeprav ni član SI. V založbenem programu je med drugim tudi Jugoslavija in njena izgradnja.

8. V pogledu OZN je kongres našel srednjo pot. Priporoča, da se spremeni v univerzalno organizacijo, kjer naj bodo zastopane vse članice, »ne glede na politične sisteme«. Zaključki kongresa pa ne navajajo odprave veta.

9. SI je poslala tudi bratsko poročilo delovnemu ljudstvu Latinske Amerike, ki živi mnogokje pod militarističnimi režimi ter pod peto imperializma in kapitalizma. Kongres odkriva učinke »ekonomske in politične moči, ki jo dajejo ZDA diktaturam Latinske Amerike«.

10. Kongres pozdravlja burmansko ljudstvo in socialistično stranko Burme, ki uspešno gradi demokratični socializem.

Takšna je v glavnem vsebina zaključkov. Mnogo ugotovitev, pozdravov, toda manj realnih akcij in konkretnih priporočil. Kongres je govoril o kolonializmu drugih dežel, toda ne o kolonializmu Francije in Velike Britanije. Ni obsodil kolonializma v Keniji, Maroku, Cipru, Malaji itd. Izven točk dnevnega reda in sklepov so ostala takšna socialna vprašanja, kot eksploatacija proletariata, kapitalistični monopoli, vprašanje podržavljenja proizvodnih sredstev, delavsko soupravljanje, delitev dohodka, nevarnost državnega kapitalizma in podobno. Mnoge evropske delegacije so preveč zavarovane v svoje »države blagostanja«, da bi videle, da v mnogih deželah ni še niti »dobrostanja«. Toda razveseljivo je, da se stare evropske stranke osvežujejo z bolj »barikadnimi« idejami nerazvitih dežel. To nas vodi do sklepa, da nova renesanca in borbenost prihaja z azijskega vzhoda in da je »aktivni nevtralizem« — pot Indije, Burme in Jugoslavije — pot miru in čuvanja svoje neodvisnosti.

F. Černe